

המדור הביבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תשע"ח

רשימה קודמת:

אסיא ק"ט-ק"י (כרך כ"ח, חוב' א-ב), אייר תשע"ח, עמ' 150-195

תוכן הפרקים

29-1	א. תפילין, תפילה, ברכות
78-30	ב. שבת
121-79	ג. מועדים
171-122	ד. איסור וטהרה
188-172	ה. נדרים, מילה
213-189	ו. רפואה, השתלות
296-214	ז. נשים, הפריית
329-297	ח. נזיקין, הפלות

רשימת הספרים וכתבי העת

1. **אבני דרך יב**
(אגרות מרדכי א)
הרב אלחנן נפתלי פרינץ, בית שמש
2. **אור השבת כ, כו-כח**
הרב מרדכי בלינוב, אוברווליע בצרפת
3. **אור ישראל עד, עו**
מרכז השבת, ברוקלין
4. **אור תורה**
מכון אור ישראל, מאנסי
5. **אחרי השואה**
ישיבת כסא רחמים, בני ברק
6. **אמונת עתיך 117-120**
אורייתא כב, נתניה
7. **אמרי חיים פנחס נדה**
מכון התורה והארץ, אשקלון
8. **אסיא קז-קי**
הרב חיים פנחס שינברג, ירושלים
9. **ארחותיך למדני ה**
מכון שלזינגר שליד שערי צדק, ירושלים
10. **באהלה של תורה ו**
מונחי, לונדון
11. **בדד 33**
הרב יעקב אריאל, רמת גן
12. **בירורי חיים ה, ו**
אוניברסיטת בר אילן, רמת גן
13. **בית אב א-ז**
הרב חיים שלום סגל, בני ברק
14. **בית אהרן וישראל**
הרב אברהם אהרן יודלביץ, ניו יורק
15. **במראה הבזק ט**
מוסדות קרלין-סטולין, ירושלים
16. **בנתיב החלב ז**
ארץ חמדה, ירושלים
17. **גור אריה יהודה**
ועדת מהדרין תנובה, רמת השרון
18. **גינת ורדים י, כד, כה**
הרב יהודה אריה ליב תאומים, ברודי
19. **דברי בניהו כח**
תלמידי וחסידיו סאטמאר, ברוקלין
20. **דיני ישראל לא**
הרב בניהו דיין, ירושלים
21. **הלכה ומשפט**
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל אביב
22. **הלכה למשה ב**
ספר הזכרון למנחם אלון, נבו
23. **ואשיבה דברי**
הרב יניב נסיר, ירושלים
24. **ובהם נהגה**
הרב יעקב שלמה מוזסון, ירושלים
25. **ויען שמואל כ, כא**
חצר הקודש סדיגורה, בני ברק
26. **יביע אומר יא**
ישיבת כסא רחמים, בני ברק
27. **ידי אהרן ב, ג**
הרב עובדיה יוסף, ירושלים
28. **ישורון לז, לח**
הרב דוד אהרונ, ביתר עילית
29. **ישיב יצחק לח-מב**
מכון ישורון, ניו יורק-ירושלים
30. **כנס הדיינים תשע"ז**
הרב יצחק שמואל שכטר, נתניה
31. **לב נכון א**
הנהלת בתי הדין הרבניים, ירושלים
32. **להורות נתן טז**
הרב חנן קבלן, בני ברק
33. **מהר"ם גאלנטי**
הרב נתן גשטטר, בני ברק
34. **מהר"ש לבית הלוי**
הרב משה גלנטי, צפת
- הרב שלמה לבית הלוי, שלוניקי

- מכון ירושלים, ירושלים
הרב משה רחמים שעיו, ירושלים
הרב חיים רפפורט, אוסטרעא
הרב אליהו אבן חיים, קושטא
הרב מנחם מנדל פומרנץ, בית שמש
הרב יונה לנדסופר, פרג
מכון שלמה אומן, שעלבים
הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ, בורו-פרק
הרב דוד ברוך לאו, מודיעין
הרב זמיר כהן, ירושלים
הרב שמעון ניסן, ירושלים
איחוד תלמידי הכוללים, לונדון
הרב יעקב, שקלוב
תלמידי וחסידים באבוב, ברוקלין
הרב יוסף שלום אלישיב, ירושלים
הרב אליהו שלזינגר, ירושלים
הרב משה מטראני, צפת
הרב יום טוב צהלון, צפת
הרב אליהו אבן חיים, קושטא
הרב מרדכי בן ג'ו, טנג'יר
הרב דוד גבאי, מעלה אדומים
הרב יצחק וייס, וורבוי בסלובקיה
הרב שלמה משה עמאר, ירושלים
הרב ציון בוארון, ירושלים
הרב מאיר פנחסי, ירושלים
הרב יצחק רייטפורט, ברוקלין
הרב ישראל טויב, בני ברק
35. מוריה
36. מחקרי ארץ ז
37. מים חיים
38. מים עמוקים
39. מכתלי בית הדין א
40. מעיל צדקה
41. המעין
42. משיב נבונים ה, ו
43. משכיל לדוד א, ב
44. נזר כהן ב
45. נשמת כל חי ה
46. פעלים לתורה לא
47. קהילת יעקב
48. קובץ עץ חיים כד-כט
49. קובץ תשובות ה
50. שואלין ודורשין ט
51. שו"ת המבי"ט
52. שו"ת מהריט"ץ
53. שו"ת הראנ"ח
54. שו"ת רמב"ג
55. שיח דוד ב
56. שיח יצחק א
57. שמע שלמה ח, ט
58. שערי ציון א
59. תורת מאיר א
60. תשובות בדבר המלך ב
61. תשובות ישראל ג
- מפתח השמות
אבן וליד, ר' יוסף 159
אבן חיים, ר' אליהו (ראנ"ח) 179, 286,
289
אברהם, ר' נחום 170
אברהמי, ר' יעקב שמואל 75
אהרונ, ר' דוד 253
אוהנה, ר' ראובן 27
אוירבך, ר' שלמה זלמן 201, 64
- איזראעל, ר' אברהם מאיר 129
אייגנר, ר' דוד 78
אייזנר, ר' מרדכי 132
אלבה, ר' עדוא 216
אלישיב, ר' יוסף שלום 4, 14, 93, 201,
255
אמסל, ר' מאיר 140
אפל, ר' שלמה 41

- אקשטיין, ר' איתן 219
 אראלי, ר' צבי 200
 אריאל, ר' יעקב 241
 אריאל, ר' יעקב 54, 152, 217, 235, 320, 275, 259, 252, 230
 אריאל, ר' עזריאל 302
 ארנטרוי, ר' אשר 295
 אשרי, ר' אפרים 140
 בוארון, ר' ציון 22, 99, 293
 בוכינגר, ר' יונתן בנימין 35
 בוכריץ, ר' תומר 117
 בורשטיין, ר' מנחם 54, 110, 152, 153, 237
 בזק, ר' חיים 241
 ביבס, ר' שמואל 244
 בירב, ר' יעקב 35
 בלייזער, ר' חנוך 127
 בן ג'ו, ר' מרדכי 86, 159
 בן עבו, ר' משה 256
 בן ראובן, ר' צבי 87
 בראלי, ר' אריאל 318
 ברודי, ר' אלעזר 43
 ברלין, ר' חיים 160
 ברנבאום, ר' ישראל 219
 ברנר, ר' גיורא 49
 גבאי, ר' דוד 58, 100
 גדליה, יהודית 24
 גולדברג, ר' זלמן נחמיה 220
 גולדמן, ר' גבריאל 110, 153
 גולדפישר, ר' יהודה 92
 גורן, אהוביה 309
 גליק, ר' בן ציון 9
 גלנטי, ר' משה 305
 גרוס, ר' מרדכי 327
 גרוסנס, ר' עקיבא 91
 גרין, ר' אלחנן 133
 גרינבלט, ר' אפרים 54
 גרשון, אברהם 196
 גשטטר, ר' נתן 40, 131, 202, 204
 דביר, ר' הראל 64, 228
 דויטש, ר' אברהם יואל 327
 דורי, ר' אברהם 314
 דייטל, ר' ישראל 90
 דיין, ר' בניהו 17, 270
 דים, ר' אהרן 89
 דרוזי, ר' יצחק 189
 הופמן, שניאור 196
 הכהן, ר' אברהם צבי 200
 הלברשטם, ר' חיים (דב"ח) 166
 הלוי, יונתן 237
 הלפרין, ר' מרדכי 241
 הנדל, ערן 228
 ווזנר, ר' חיים מאיר 116
 ווזנר, ר' שמואל 107
 וונדר, ר' מאיר 195
 וולוולסקי, ר' יואל ב' 210
 וולפין, ר' יעקב 115
 ויגודה, מיכאל 314
 וייס, ר' אשר 54, 55, 112, 219
 וייס, ר' יצחק 11, 32, 114, 198
 וייסבורט, ר' שי 63
 וייסינגר, ר' יהושע 121
 ון דייק, ר' יהושע 70
 וסטרייך, אבישלום 233
 זוין, ר' שלמה יוסף 88
 זילברשטיין, ר' יצחק 14, 50
 זמיר, שמוליק 78
 זנגר, ר' אברהם 66
 חתם סופר 113
 טויב, ר' ישראל 12, 96
 יודלביץ, ר' אברהם אהרן 33, 94, 123, 296, 283, 287
 יוסף, ר' עובדיה 6, 16, 25, 105, 143, 172, 174, 238, 244, 245, 250, 257, 260, 263, 272, 291, 294, 298

ר' יעקב משקלוב 158, 243, 262, 297	סנדל, ר' חיים שלום 89
כהן, ר' זמיר 139, 224, 300, 322, 324	סקורצקי, קרל קלמן 220
כהן, ר' נסים 256	סתו, ר' אברהם 314
כץ, ר' אריה 54, 111, 149, 152, 155,	עדס, ר' יעקב 291
249, 248, 231, 162	עטיה, ר' עזרא 291
כץ, ר' מרדכי דב 38	עמאר, ר' יהושע שמעון ישראל 278
לאו, ר' דוד ברוך 203, 221, 223, 274,	עמאר, ר' שלמה משה 85, 154, 157,
312	295, 278, 238, 218, 214, 184
לב ציון, ר' פ 93	עמר, זהר 326
לוי, ר' עמיהוד יצחק מאיר 129	ערוסי, ר' רצון 311
ליאור, ר' דב 54	פומרנץ, ר' מנחם מנדל 80, 303, 313
ליברמן, ר' אהרן 57	פופלונשו, ר' שלום שרגא פייש 118
ליברמן, ר' חיים ברכיה 68, 125	פיינשטיין, ר' משה 317
ליברמן, ר' יוסף 276	פילוף, ר' מנשה 187
ליטקה, ר' זאב 219	פלך, ר' פסח אליהו 132
לנגר, ר' צבי משה 82	פלנקפלד, ר' שמואל 288
לנדסופר, ר' יונה 137	פנחסי, ר' מאיר 20, 31, 47, 52, 61, 77,
לרמן, יהודה 309	269, 181, 173, 84
מוזסון, ר' יעקב שלמה 7, 98, 102, 124,	פרימר, דב 328
176, 146, 134	פרימר, ר' זאב 69
מונחי 44, 65, 83, 147, 161, 168, 199,	פרינץ, ר' אלחנן נפתלי 19, 29, 42, 46,
315, 271, 265, 226, 216	267, 266, 188, 175, 138, 126, 72
מזוז, תמרה 194	316, 310
מילר, ר' שלמה אליהו 103	פרל, בצלאל 93
מימון, ר' אריאל 8	פרץ, ר' יוסף 206
ר' משה מטראני 279, 280, 282, 290,	צהלון, ר' יום טוב 141, 281, 284
307, 304, 301	צור, שי 220
נבנצל, ר' אביגדור 54	צוריאל, ר' משה 111
נימן, ר' יעקב יצחק 113	צרפתי, ר' אברהם טריביש 35
ניסן, ר' שמעון 1, 30, 142	קארו, ר' יוסף 35
נמיר, סודי 63	קבלן, ר' חנן 13, 15, 145, 222, 273,
נסיר, ר' יניב 22, 167	325, 277
נשר, ר' נחמיה 234	קוטקס, ר' משה 104
סגל, ר' חיים שלום 10, 14, 23, 37, 39,	קופיאצקי, ר' איתן 24, 59
106, 97, 95, 76, 71, 62, 56, 45	קטן, חנה 246
סגל, ר' משה יצחק 150	קטן, ר' יואל 246, 314
סופר, ר' שמואל יואל 22	קמני, ר' יואל חיים 18
סימן טוב, ר' יוסף חי 215	קליין, ר' מנשה 129

- קנול, ר' אלישיב 164
 קניגסוולד, גבי 78
 רביב, ר' ינון 213
 רובין, ר' אברהם ישראל 130
 רוזן, יצחק יהודה 314
 רוזן, ר' ישכר דב 166
 רוזנברג, ר' דוד 209
 רוזנברג, ר' הלל 170
 רוזנטל, ר' ח 293
 רונס, ר' יצחק 164
 רייזמן, צבי 317
 רייטפורט, ר' יצחק 319, 128
 רייסקין, שלומי 299, 232
 רמב"ם 141
 רפפורט, ר' חיים 122, 242, 285, 268, 292
 רפפורט, ר' שבתי א 317
 רצאבי, ר' יצחק 183
 שוחט, ר' משה 177
 שורבה, ר' גבריאל 148, 247
 שושן, ר' שלמה 241
 שטיינברג, ר' אברהם 227
 שטיינהרט, ר' יוסף 167
- שטיינמן, ר' נחמן יחיאל מיכל 21, 79, 101, 109, 119, 120, 163, 165, 171, 186, 207, 208, 211, 254, 264, 308, 321, 323
 שטר, ר' משה 53
 שטרן, ר' גדליה מרדכי 191
 שטרן, ר' שמואל טוביה 129
 שטרנבוך, ר' משה 36
 שילת, ר' יצחק 190
 שינברג, ר' חיים פנחס 229
 שיש, שלמה 197
 שכטר, ר' יצחק שמואל 2, 5, 26, 28, 48, 51, 67, 81, 135, 136, 144, 151, 156, 169, 180, 182, 185, 201, 205, 212, 225, 239, 240, 251, 258, 261, 329
 שלזינגר, ר' אליהו 3, 74, 108, 267
 ר' שלמה לבית הלוי 178
 שמרון, ר' יהושע 85
 ר' שמשון מקוצי 150
 שעיר, ר' משה רחמים 34, 75
 שפירא, ר' משה 191
 תאומים, ר' אריה יהודה ליב 288

מפתח הענינים

- אבהות 224; אבולה 199; אבלות 213; אבר 62, 208; אוזניים 188; אולטרה סאונד 42;
 אופניים 73; איטר 6-9, 118, 202; אינקובטור 234; איפור 139; אישפוז 123; אלמנה 157;
 אלצהיימר 81, 181, 270; אמבולנס 50, 303; אנדרוגינוס 259; אנרגיה 133, 134; אף 37, 281;
 אפר 212; אצבע 204; אשכים 242, 243, 291; אשר יצר 2, 3.
- ביבליוגרפיה 195; ביופסיה 211; ביציות 222, 275, 314; ביקור חולים 199; בישול 48, 50, 96;
 בית השחי 141; בית חולים 4, 29, 51, 65-69, 71, 72, 206, 207; בית כנסת 19; בית כסא 1;
 בנק הזרע 181, 259; ברכת אירוסין 75; בשר בחלב 126, 127; בתולים 272.
- גבורת אנשים 244, 272, 289-291; גבות 95, 138; גבס 166-168; גט 287, 291-293; גיד 242;
 גידם 296; גיל 309; גילוח 146, 147; גלוטן 87, 267; גלולות 56, 84, 85, 161; גנטי 219, 220, 241, 252; גרושה 259, 277; גרות 222.
- דדים 262; דאודורנט 61; דיאטה 316; דיין 297; דימום 148; דם 4, 30, 158-161, 205;
 דנ"א 220, 225-228.

הגומל 24-28; הדלקת הנרות 4, 31; הזרעה מלאכותית 230, 260; המלטה 78; הלואה 300;
הליכון 41; המתנה 251, 262; הנקה 175; הנשמה 202; הפלות 182, 319-325, 327-329;
הפריה 55, 156, 180, 216, 217, 223, 233-235, 261, 295; הצלה 45, 72, 308; הקאה 23;
הרחקות 164; הריון 229, 246-253; השתלות 221; התמכרות 219; התעמלות 32, 76.

ויטמינים 186; וסת 56, 162, 163.

זיעה 61; זכיון 301; זקנים 120, 121, 173, 174, 272; זרע 258, 263-265, 314.

חוט השדרה 296; חול המועד 42; חולים 4, 5, 14, 76, 88, 198-202, 279-282; חירג 83;
חליצה 296-292; חמץ 79-89; חנוכה 119; חצוצרות 231, 252; חציצה 165-171; חרש 34,
102, 103, 243, 274, 275, 278, 291, 293; חתכים 63, 64, 171.

טבעת 167; טומטום 75; טלפון 131; טלק 32.

ידיים 60; יולדת 32, 38, 66, 68, 84; יום טוב 96, 97; יום כיפור 48, 106-115; יחוד 266,
269, 270; יחוס 221; יין 33, 39; יעלה ויבוא 115; ירושה 314.

כדורים 1, 30, 52, 53, 56, 83, 127, 163; כהנים 15-17, 77, 206, 257, 259; כויה 42;
כימותרפיה 257; כלב 317, 318; כלה 246; כליות 200; כסא גלגלים 12, 13, 41; כרובולת 256;
כתובה 278.

לבורנטית 235; לולב 118; לחשים 135; לקטוז 127.

מאסר 275; מבחנה 324; מגילה 120, 121; מגן דוד 70; מוות 201; מום 11, 217, 218, 243,
255; מושב זקנים 79; מזוזה 184, 185; מחבל 26; מח 197; מח אחד 134; מחלל שבת 37;
מחלת נפש 112, 245, 255; מטוטלת 133; מי שברך 35, 36; מילדת 67; מילה 55, 176-179,
314; מים 101; מירשם 44; מכשיר 136; מלון 31, 44, 65, 67; ממזר 224-228; ממרח 58-60;
מספריים 142; מעוברת 25, 84, 99, 100, 108, 110, 111, 126, 320; מצה 92, 93; מרה שחורה 287;
מרור 94; מרפאה 310, 311; משקפים 46, 97; מתנה 131.

נאצים 129, 140; נגיעה 266; נדה 148-164; נדר 172; נזיקין 308, 312; נטיות הפוכות 259;
נטילת ידיים 12, 114; ניחום 210; ניתוח 21, 22; ניתוח קיסרי 155, 183, 296; נכה 20, 302;
נכרי 5, 40, 64, 65, 67, 68, 71, 72, 79, 86, 239, 240, 255, 263, 325; נפילה 282; נפל 178,
209, 210.

סוכה 116, 117; סוכר 32; סומא 4, 18, 34, 91, 174, 297-299; סיגריות 315; סירוס 229-231,
259, 254, 326; סכיזופרניה 266; סמים 273; ספינר 57; ספריי 61; סרטן 27.

עגונה 260, 268; עדות 299; עדשות 47, 170; עובר 211, 218, 275, 321-325, 327-329;
עומר 95; עוף 42; עור 59, 124; עיטוש 12; עינים 39, 114, 176, 284, 286; עירובי חצרות 4;
עישון 86, 117, 130, 187; ערלה 177.

פדיון הבן 179-183; פונדקאות 236-241, 275; פוריית 54, 214, 215, 249; פטריות 30;
פיקוח נפש 75, 136; פלסטי 203; פלסטר 62, 169; פנויה 241, 260; פסח 79-94;
פסיכולוגיה 196; פצע 63; פרחי באך 132.

צביעה 143-146; צדיק 74; צוואה 305, 306; ציפורן 62; צליאק 92, 93; צפרדעים 191.

קבורה 178, 207-209, 212, 213; קטניות 90; קיבה 21-23; קידוש 32-34; קידושין 273; קימה 173, 174; קלי צום 106; קעקע 137-140; קציצת אילן 186; קרח 43; קריאת התורה 20; קרם 59, 60.

ראש 275; רגל 294; רופא 50, 73, 160, 200, 269, 271, 301, 312, 313; רחם 150, 151, 155-153, 240, 251, 252; ריטלין 52, 108; רפואה 49, 189-195, 237, 279, 280, 314; רפת 78; רקמות 224, 225, 244; רשות הרבים 41, 43.

שביעית 187, 188; שבע ברכות 276, 277; שבת 4, 30-78; שהחינו 25; שוחט 122, 123; שוטה 147, 265, 276, 283-285, 287, 296; שופר 34, 103-105; שותף 304; שחיטה 34; שחלות 230, 232; שיניים 30, 58, 89; שיתוק 4, 119, 296; שליה 125; שליח ציבור 10-13; שמאל 6-9; שמונה עשרה 14; שמות 175, 292; שמן 188; שערות 141-146, 165; שעשה לי נס 28, 29; שפחה 307; שפתים 104; שתל קוכלארי 102, 103.

תור 313; תענית 98; תפילות 192, 193, 256; תפילין 4-9; תפירה 63, 64; תרופות 44, 45, 82-85, 128, 129; תרפיה 40; תשעה באב 25, 84, 99-101.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. נכנס לבית כסא עם תרופות. הרב שמעון ניסן. שו"ת נשמת כל חי, ח"ה, סי' ב, עמ' לב-לג.
2. מותר לבלוע את הכדורים, כי לא שורה עליהם רעה.
ברכת אשר יצר בחולה שחיברו לו צינורות מתחת לצלעות. הרב יצחק שמואל שכטר. ישיב יצחק, חמ"א, סי' א-ב, עמ' לג-מב.
3. יכול לברך, כי אין זו ברכת הנהנין אלא על סדר העולם.
מי שמרבה לצאת לשירותים. הרב אליהו שלזינגר. שואלין ודורשין, ח"ט, סי' ח, עמ' לה-מא.
4. יברך אשר יצר רק פעם אחת, וספק ברכות להקל.
תפילין על יד משותקת. הרב יוסף שלום אלישיב. קובץ תשובות, ח"ה, סי' ג, עמ' כג.
יניח על ידו המשותקת, גם אם אינה מוציאה דם. -בסי' לו עמ' סז הורה שאשה סומית תדליק נרות שבת בלי ברכה. -בסי' עג עמ' קטו-קטז ביאר את הטעם שאדם שאחזו דם מעמידים אותו במים מפני שנראה כמיקר, ואין בזה משום גזירת שחיקת סממנים. -בסי' צז עמ' קנו-קנז ביאר מה דין עירובי חצרות ביהודי שמאושפז בבית חולים של גויים עם נכרי בחדר אחד, ומדוע אין מברכים חולה פעמיים בשבת.
5. חולה שאינו יכול להניח תפילין בעצמו. הרב יצחק שמואל שכטר. ישיב יצחק, חמ"ב, סי' א-ב, עמ' לא-לח.
- יש להדר שיניח לו בר חיובא, וכשאי אפשר תניח לו אשה ויברך, וכשאינן יכול להניח על ידי עכו"ם אבל לא יברך עתה.
6. איטר שעבר והניח בשמאל. הרב עובדיה יוסף. יביע אומר, ח"א, אר"ח, סי' ג, עמ' ד-ז.
בדיעבד יצא ידי חובה ויכול לברך.
7. הנחת תפילין בכותב בשתי ידיו ומלאכתו בשמאל. הרב יעקב שלמה מוזסון. שו"ת ואשיבה דברי, סי' א, עמ' א-ה.

- דינו כאיטר להניח ביד ימין, ורק אחר כך יניח בשמאל כפי שהרגילוהו עד עתה.
8. הנחת תפילין במי ששלט בשתי ידיו וכותב בדרך כלל בשמאל. הרב אריאל מימון. **ויען שמואל**, כא, עמ' תיז-תכא.
- אינו נקרא איטר, ויניח בשמאל ככל אדם.
9. איטר יד בהנחת תפילין כשרגיל ברוב מעשיו בימין וכתובה ומעשים מיוחדים בשמאל. הרב בן ציון גליק. **קובץ עץ חיים**, כט, תשע"ח, צ-צג.
- כל הפוסקים יסכימו שיניח ביד ימין.
10. בעל תפילה שבולע את התיבות. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ה, ס' לו, עמ' רח-רט.
- אין לשלוח ש"ץ שאינו יתום לעבור לפני התיבה כשמבליע את התיבות.
11. שליח ציבור בעל מום. הרב יצחק וייס. **שיח יצחק**, ח"א, ס' לב, עמ' כח.
- צריכים בעל רחמנות, ולא בעל מום שאכזריות מצויה בהם.
12. שליח ציבור היושב על כסא גלגלים. הרב ישראל טויב. **תשובות ישראל**, ח"ג, ס' כב, עמ' עג-עה.
- רק כשרוב הציבור מרוצים מותר. -בעמ' שעד השיב על המתעטש בתפילתו. -בעמ' שפא-שפב ענה על נטילת ידים בבוקר בחולה שאכל לחם.
13. שליח ציבור שעבר תאונה קשה ויושב בכסא גלגלים. הרב חנן קבלן. שו"ת **לב נבון**, ח"א, או"ח, ס' יב, עמ' נז-ס.
- אין להתיר לו להיות שליח ציבור הגם שקולו ערב והציבור רוצה בו.
14. להוציא חולה ידי חובת תפילת שמונה עשרה. הרב חיים שלום סגל. שו"ת **בירורי חיים**, ח"ה, ס' נז, עמ' רפא-רפז.
- אשכנזי המרותק למיטה יכול יחיד להוציאו ידי חובה אם יענה אמן. הרב יצחק זילברשטיין הביא על כך מפסקי חמיו הרב יוסף שלום אלישיב.
15. ברכת כהנים בסמיכה על הקיר. הרב חנן קבלן. **ויען שמואל**, כ, עמ' רכג-רכה.
- מי שמתקשה לעמוד, יכול לברך ברכת כהנים בסמיכה מועטת על הקיר.
16. כהן שאינו יכול להגביה את ידיו בברכת כהנים. הרב עובדיה יוסף. שו"ת **יביע אומר**, ח"א, או"ח, ס' ח, עמ' כא-כג.
- נשיאת הכפים אינה מעכבת, ויכול לברך בעמידה על ידי סמיכה.
17. כהן שקיבל אירוע מוחי, ואינו יכול להגביה את ידיו עד הכתפיים. הרב בניהו דייין. שו"ת **דברי בניהו**, ח"כ, ס' יא, עמ' פט-צב.
- לא ישא את כפיו, ויצא מבית הכנסת בשעת ברכת כהנים.
18. **יוצר המאורות**, הלכות והליכות בעניני סומא. הרב יואל חיים קעמעני. ירושלים תשע"ח, ריג עמ', הסכמות, הקדמות.
19. חובת הנגשת בית הכנסת לבעלי מוגבלויות. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, 23-28.
- בעלי מוגבלויות יכולים לכופף את בית הכנסת ליצור הנגשה.
20. עלית נכה לקריאת התורה. הרב מאיר פנחס. **תורת מאיר**, ח"א, או"ח, ס' יא, עמ' כה-כו.
- לדעת רוב הפוסקים יכולים להעלותו כשהוא יושב בכסא.

21. ניתוח לקיצור קיבה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' ח, עמ' לח-מג.
 יטול ידיו ויברך, אם הקיא הכל לא יברך ברכת המזון, וספק אם יוצא ידי קידוש במקום סעודה.
22. העובר ניתוח להצרת קיבה, ואינו יכול לאכול שיעור כזית כי שבע בפחות ממנו. הרב יניב נסיר. **הלכה למשה**, ח"ב, סי' יח-יט, עמ' קעג-ריט.
 פרטי ההלכות באיש ובאשה לגבי ברכת המזון, קידוש ומועדים, עם תשובות הרב ציון בוארון ושמואל יואל סופר.
23. הקיא מה שאכל בגלל סוגר-טבעת בבטנו בגלל עודף משקל. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ה, סי' עה, עמ' שעו-שעז.
 כשנשאר חלק במיעו ומרגיש שובע יברך ברכה אחרונה, ועדיף שיאכל עוד.
24. ברכת הגומל. ד"ר יהודית גדליה וד"ר איתן קופיאצקי. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 135-144.
 טיפול יהודי טקסי לאירועים טראומטיים.
25. אדם שהתענה הפסקה נגד דעת הרופאים ונפל למשכב. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, או"ח, סי' יט, עמ' מה-מז.
 כשהבריא מחולי הבא בפשיעה יברך הגומל, אבל לא כשעבר על התראת הרופאים או ניסה לאבד את עצמו לדעת. -בסי' נד עמ' קמח-קמט הורה למעוברת שראתה פרי חדש בין המצרים וצריכה לאכול ממנו, שיכולה לברך שהחיינו. -בסי' נו עמ' קנד-קנה הקל למעוברות ומניקות שלא להשלים התענית בתשעה באב דחוי.
26. ניצל מפגיעה דריסה על ידי מחבל. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ט, סי' טו, עמ' פז-צג.
 יש לו לברך ברכת הגומל בשם ומלכות.
27. ברכת הגומל לחולי סרטן. הרב ראובן אוחנה. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 136-139.
 יכול לברך בשם ומלכות מבלי לחשוש שהמחלה תחזור.
28. ברכת הנס במקום ברכת הגומל בחולה שנתרפא. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ח, סי' י-יא, עמ' פג-צא.
 חולה מסוכן שהתרפא יברך הגומל, ולא ברכת הנס כשרואה את בית החולים או את חדר הניתוח.
29. ברכת שעשה לי נס בבית חולים. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **שו"ת אבני דרך**, ח"ב, 116-117.
 כשהתרפא יברך שעשה לי נס במקום הזה, ויש חולקים.
- ב. שבת**
30. שחק מערב שבת כדור לכאב שיניים. הרב שמעון ניסן. **נשמת כל חי**, ח"ה, סי' פח, עמ' ק-קא.
 יערב אותו במים מערב שבת, ויוכל ליטלו בשבת. -בסי' צו עמ' קז-קז התיר לנגב את הידים מדם היוצא מהמכה בנייר טואלט. -בסי' קי עמ' קיז אסר למי שיש לו מיחוש קל ליטול כדור הרגעה. -בסי' קיא התיר למי שסובל מפטריות ברגלים, להניח רגליו בגיגית מלאה מים שהוחמו בשבת מדוד שמש.

31. הדלקת נרות בבתי מלון ובתי חולים. הרב מאיר פנחס. שו"ת **תורת מאיר**, ח"א, או"ח, סי' כח, עמ' סו-סח.
- תדליק הראשונה בחדר האוכל, או כל אחת בחדרה על אור החשמל.
32. לעיסת סוכר לרפואה לפני קידוש. הרב יצחק וייס. **שיח יצחק**, ח"א, סי' קמד, עמ' קכד. מותר ללעוס לקריץ לפני הקידוש. -בסי' קעו עמ' קעו אסר לשים אבקת טלק בנעלים בשבת. -בסי' קעט עמ' קמט-קנ דן באופנים שמותרת התעמלות ליישור הגב. -בסי' קפא עמ' קנא השיב על יולדת בשבת.
33. חולה ששותה יין האסור. הרב אברהם אהרן יודלביץ. שו"ת **בית אב**, ח"א, סי' נח, 167-164.
- חולה שיש בו סכנה יכול לקדש על סתם יינם, אך לא להוציא אחרים.
34. דין סומא לגבי קידוש. הרב משה רחמים שעיו. שו"ת **מחקרי ארץ**, ח"ז, או"ח, סי' פה, עמ' קמו.
- לכתחילה לא יקדש בעצמו, אבל כשמקפיד בכך יכול לקדש. -בסי' צט עמ' קסד, השיב על שחט בהמה לחולה, אם מותר מה שנשאר לבריא. -בסי' קלה עמ' רכא ביאר מדוע חרש אינו יכול להוציא בתקיעת שופר.
35. בהיתר המנהג לומר מי שברך לחולה בשבת. רבי יוסף קארו, רבי יעקב בירב, רבי אברהם טריביש צרפתי. **קובץ עץ חיים**, כד, תשע"ה, יג-לו.
- העתיק מכתב היד הרב אשר זינגר מירושלים, וההדיר הרב יונתן בנימין בוכינגר ממנו.
36. הזכרת חולה שאין בו סכנה במי שברך בשבת. הרב משה שטרנבוך. **אור השבת**, כז, תשע"ו, יח-כ.
- ישוב למנהג שמזכירים חולה במי שברך בשבת, ועם כל זה אסור לבקש על צרכיו בשבת.
37. תפילה על מחלל שבת שיבריא. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ו, סי' פ, עמ' שס-שסא.
- הרב חיים קניבסקי השיב שיתפלל עליו שיחזור בתשובה שלימה. -בסי' פא עמ' שסב הביא מתירים לנקות את צואת האף בשבת.
38. עליה לתורה בשביל יולדת. הרב מרדכי דב כ"ץ. **גינת ורדים**, לה, תשע"ח, רא-דו.
- הבעל חייב לעלות גם אם היולדת עדיין לא התפללה בבית כנסת.
39. מקור שרחיצת העינים ביין במוצאי שבת היא רפואה. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ו, סי' כז, עמ' קל-קלא.
- מקורות למנהג לרחוץ את העינים ביין לרפואה.
40. מוסד שעיסוקו מתן תרפיה לילדים, ומאלץ לעסוק בזה גם בשבתות ובימים טובים. הרב נתן גשטטנר. שו"ת **להורות נתן**, חט"ז, סי' יא-יג, עמ' יט-כה.
- רצוי למסור לגוי את האחריות למשלוח המטפלים, ולבקשו שלא ישלח יהודי בשבת.
41. השתמשות בהליכון ברך בשבת ברשות הרבים שאינה מעורבת. הרב שלמה אפל. **קובץ עץ חיים**, כז, תשע"ז, קפה-קצ, ציור.
- אסור לצאת בכסא גלגלים בשבת, אבל מותר בהליכון ברך.
42. טלטול עוף קפוא בשביל כויה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, 189-188.

- כשאין במקפא דברים אחרים, יכול לטלטל עוף שאינו מבושל כדי להניחו על הכויה. -בעמ' 235 התיר לעשות צילום אולטרה סאונד בחול המועד כשיש בזה צורך רפואי.
43. יציאת חולה קרח לרשות הרבים בכיפה שיש בה שיער. הרב אלעזר ברודי. **אור ישראל**, עו, תשע"ח, מט-נג.
- מותר לצאת בה לרשות הרבים כאשר ייחדה מערב שבת.
44. מירשם לתרופות ותגי זיהוי. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"ה, סי' נג-נד, עמ' קיז-קיט.
- המירשם והקבלה אינם מוקצה בשבת, וכן גם תגי זיהוי או כרטיסים במלון המאשרים ששילם אין בהם איסור של שטרי הדיוטות.
45. קופסה שיש בה הרבה תרופות ונצרך לאחת מהן. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ו, סי' מד, עמ' קצד-קצו.
- יכול להוציא בידיו את התרופה הנצרכת לו כשאינו יכול בשינוי. -בסי' מח עמ' רד-רה, התיר לאיש הצלה להוציא חלות ומיני מגדים ששכח במכוניתו.
46. משקפים מיוחדים לשבת. הרב אלחנן פרינץ. **אור ישראל**, עד, תשע"ז, קסד-קסז.
- אין חובה לייחד משקפים מיוחדים לשבת, אבל יצחצחם קודם.
47. שרית עדשות מגע בתמיסת ניקוי. הרב מאיר פנחסי. **תורת מאיר**, ח"א, או"ח, סי' נו, עמ' קנח-קסא.
- מותר להשרות רכות או קשות בכל סוגי חומרי הניקוי, ויש מחמירים להשרות רק בתמיסה שאין בה חומר מחטא.
48. בישלו בשבת לחולה שיש בו סכנה, ונודע שיש לו אוכל מוכן מערב שבת. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חמ"א, סי' כ, עמ' קיג-קיח.
- מותר לחולה לאוכלו בשבת. -בסי' לב עמ' קסב כתב על החיוב לשמוע לדברי הרופא גם כשאומר לאכול ביום כיפור.
49. **אות היא לעולם**, דיני רפואה בשבת. הרב גיורא ברנר. רחובות, הלכתא, תשע"ח, 103 עמ'.
50. בהלכות שבת. הרב יצחק זילברשטיין. **אור השבת**, כ, תשס"ז, י-יג.
- הנושאים: נהג אמבולנס שרוצה להתקשר למוקד לברר אם כבר יצאו אחרים להציל; להתקשר בשבת לרופא כדי לחסוך נסיעה לבית החולים; לא להקדים את זמן הבישול לחולה.
51. חולה שנסע לבית חולים בשבת כי הרגיש מיחוש גדול, והתברר שאין לו כלום. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ט, סי' כז, עמ' קמב-קמח.
- אינו צריך כפרה, וגם לכתחילה היה יכול לנסוע כשיש לו מיחוש חזקים.
52. לקחת ריטלין וכדורי קלי צום בשבת. הרב מאיר פנחסי. **תורת מאיר**, ח"א, או"ח, סי' נח-נט, עמ' קסז-קע.
- הסובלים מבעיות קשב וריכוז מותרים ליטול תרופות לזה, וכן כדורים וטיפות למניעת כאבי ראש ומשככי כאבים.
53. לקחת כדור אקמול בשבת. הרב משה שטר. **ויען שמואל**, כ, עמ' תקיא-תקטז.
- אין ליטול בשבת כדור משתק כאבים, אלא אם כן יש לו כאב ראש חזק ביותר.
54. טיפולי פוריות בשבת. הרבנים מנחם בורשטיין, אריה כץ, יעקב אריאל, אשר וייס, אפרים גרינבלט, דב ליאור, אביגדור נבנצל. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 43-60.

- יש להתאמץ שלא להגיע לשאלות של טיפולי פוריות בשבת, אבל אולי דינם כחולים שאין בהם סכנה, ומותר להם לקחת תרופות או לעשות מלאכה על ידי גוי.
55. תינוק שנולד מטיפולי הפריה חוץ גופית (ivf). הרב אשר וייס. **אור השבת**, כו, תשע"ה, כד-כו.
- יש למולו בשבת כי טיפולים אלה שכיחים ומקובלים.
56. גלולות בשבת כדי לאחר את הוסת. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ו, סי' נט, עמ' רצא-רפ.
- מותר לקחת את הגלולות בשבת, וכן כדורי הרגעה ושינה. בס"ס עמ' רפא-רפו התיר לקחת תרופות למניעת זיהום.
57. משחק הספינו בשבת. הרב אהרן ליברמן. **קובץ עץ חיים**, כח, תשע"ז, קנג-קסג.
- מותר לסובב בשבת את המשחק הקטן המכונה ספינו, ואין בזה משום רפואה לילדים הסובלים מבעיות קשב וריכוז.
58. ממרח בשבת. הרב דוד גבאי. שו"ת **שיח דוד**, ח"ב, סי' לב, עמ' תה-תיד.
- ממרח הוא רק בדבר עבה, ומעיקר הדין מותר לצחצח שיניים במברשת עם משחה.
59. שימוש בקרם לחות בשבת. הרב איתן קופיאצקי. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 155-158.
- יש משחות שנספגות בעור ומותרות, עם טבלאות שמות המוצרים.
60. מריחת קרם ידים בשבת. **במראה הבזק**, ח"ט, 39-40.
- מותר למרוח קרם שדרך הבריאים למרוח באופן שנבלע בידים.
61. שימוש בדאודורנט בשבת. הרב מאיר פנחס. **תורת מאיר**, ח"א, או"ח, סי' נב, עמ' קמז-קנ.
- מותר למרוח דאודורנט למניעת זיעה הגם שהוא סמיך כעין ג'ל, אף כי יש אוסרים. לדעת כולם מותר להחזיז ספריי אפילו כשיש בו ריח טוב.
62. סכנת אבר בזמן הזה. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ו, סי' סה, עמ' רצה-רצו.
- בזמננו יש חשש שהסכנה תתפשט לכל הגוף, ומותר לחלל שבת בשביל זה. בס"ס סו עמ' רצז-רצט הורה על הסרה בפה של ציפורן שפירשה. בס"ס סז עמ' ש-שג השיב על חיתוך פלסטר כדי להדביק תחבושת בשבת.
63. הטיפול בפצע פתוח בשבת. ד"ר סודי נמיר. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 21-29.
- שיטות הטיפול עם עדיפויות רפואיות והלכתיות. בעמ' 30-42 הרב שי ויסבורט: האם יש צורך רפואי לתפור חתכים בשבת וביום טוב?
64. טיפול בחתך בפנים בשבת. הרב הראל דביר. **המעין**, 226, תשע"ח, 49-53.
- הרב שלמה זלמן אוירבך אסר לתפור בגלל איסור תורה, והתיר לבקש מרופא נכרי שיעשה זאת.
65. שכירת חדר במלון הקרוב לבית חולים. מונחי. שו"ת **ארחותיך למדני**, ח"ה, סי' סח, עמ' קנז-קנט.
- אין צורך לשכור חדר כדי למנוע נסיעה לבית חולים במקום פיקוח נפש. בס"ס סט הורה שאמירה לנכרי היא בכלל דחוויה ולא הותרה.
66. הקדמת נסיעת יולדת לבית החולים ביום טוב שחל בערב שבת. הרב אברהם זנגר. **אור השבת**, כח, תשע"ז, קנא-קנט.
- דין ברעת האחרונים אם תסע כשיודעת בודאי שתלד בשבת.

67. נסיעת מילדת שגרה רחוק מבית החולים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ט, סי' כח, עמ' קמח-קנו.
- עדיף שתשהה במלונית עם משפחתה, וכשזה אינו מתאפשר התירו גדולי הפוסקים שתסע עם נהג גוי למשמרתה.
68. נסיעת יולדת לבית חולים רחוק בשבת. הרב חיים ברכיה ליברמן. **אור ישראל**, ער, תשע"ז, עג-עט.
- לכתחילה יש להדר לנסוע על ידי גוי, וכשאין - מותר גם על ידי ישראל משום יתובי דעתא.
69. פיקוח נפש בחדר מיון בשבת. הרב ד"ר זאב פרימר. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 16-20. תשובה לשאלה על השימוש בכתבניות שבת שאינן יהודיות.
70. הוראות הלכתיות לצוות מגן דוד אדום בשבת ויום טוב. הרב יהושע ון דייק. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 5-12.
- מכלול ההוראות לנהגים ולחולים, עם הסכמת הרב דב ליאור.
71. החזרת חולה לביתו בשבת על ידי נכרי. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ו, סי' לח, עמ' קעה-קעו.
- כששוחזר בשבת יכול לשוב לביתו עם נכרי.
72. אחות הנוסעת לבית חולים בשבת ולוקחת אתה אוכל. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, 176-180.
- כשנוסעת עם נהג גוי יכולה לקחת אתה אוכל. בעמ' 181-182 התיר למתגרבי הצלה לחזור בשבת על החומר הנלמד.
73. נסיעת רופא באופניים במקום שאין עירוב. **במראה הבזק**, ח"ט, 54-55.
- מותר לשוב לביתו מחוץ לעירוב, ובלבד שיעשה הכל ברכיבה ולא ירד מהם.
74. חילול שבת לחולה שיש בו סכנה לקבלת ברכה מצדיק. הרב אליהו שלזינגר. **שו"ת שואלין ודורשין**, ח"ט, סי' טז, עמ' עט-פט.
- אין מחללים שבת על רפואה סגולית, רק זו שהוכחה שלוש פעמים.
75. שהה ליד חולה בשבת והבחין שינוי במראה פניו, אך אינו יודע אם זה מצדיק טיפול רפואי מידי. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ז, או"ח, סי' קלט, עמ' רכה-רכט.
- חילופי מכתבים עם הרב יעקב שמואל אברהמי, אם זה בגדר ספק פיקוח נפש ומחללים עליו את השבת. באה"ע, סי' יא, עמ' שיב, ביאר מדוע אין מברכים ברכת אירוסין ונישואין בטומטום ואנדרוגינוס.
76. התעמלות בשבת. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ו, סי' סא, עמ' רפז-רפח.
- מותר להתעמל בשבת כשזה עונג לו ואינו מתכוין להזיע. בס"י סג-סד עמ' רצא-רצד השיב על חילול שבת עבור חולה שיש בו סכנה, ועל מי שהתחיל רפואה לפני השבת.
77. הוצאת כינים בשבת במקום צער. הרב מאיר פנחס. **תורת מאיר**, ח"א, או"ח, סי' נז, עמ' קסא-קסו.
- מותר לבדוק ולהוציא כינים שגורמים לגירוד וצער אך לא להרגם.
78. תפעול רפת ודיר בשבת. הרב דוד אייגנר. **בנתיב החלב**, ז, תשע"ח, 103-111.

על מחלות סביב המלטה בצאן והטיפול בהן בשבת, עם הדרכה מקצועית בלוח נספח מאת ד"ר שמוליק זמיר וד"ר גבי קניגסוולד.

ג. מועדים

79. עבודה בפסח במושב זקנים של גויים האוכלים חמץ. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. שו"ת **משיב נבונים**, ח"ו, סי' י, עמ' מה-מט.
אין היתר לעבוד שם בפסח גם אם מעמיד שומר, ובדיעבד אין שכרו נאסר.
80. חולה שנפטר בפסח, ומכרו אחרים את חמצו. הרב מנחם מנדל פומרנץ. **מכתלי בית הדין**, ח"א, סי' כח, עמ' קעה-קעט.
המכירה חלה, ואין כאן קנס של חמץ שעבר עליו הפסח.
81. מכירת חמץ כשאמו האלמנה חולת אלצהיימר. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ט, סי' לב, עמ' קסז-קעז.
יורשיה יטפלו במכירה, וישגיחו שלא יהיה חמץ לעזרת הפיליפינית.
82. חמץ המעורב בתרופות. הרב צבי משה לנגר. **אור ישראל**, עד, תשע"ז, קפח-קצב.
יש הבדל בין סוגי החמץ המעורב בתרופות, חומרי ניקוי ומשחות.
83. בליעת כדורים לרפואה. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"ה, סי' עח-עט, עמ' קפז-קצה.
מותר לבולעם אף שיש בהם חמץ והם מתוקים, כי הם בכלל שלא כדרך הנאתן.
בסי' פד עמ' רה-רו דן במי שהיה חגור ביום ראשון של חג ונתרפא ביום השני.
84. בליעת תרופות טיפות ומשחות הרגעה לפסח. הרב מאיר פנחס. **תורת מאיר**, ח"א, או"ח, סי' צג, עמ' רסט-ערב.
מותר לבלוע גלולות שאין בהם טעם כשאנו יודעם אם יש בהם תערובת חמץ.
בסי' קז עמ' שו-שט הורה למעוברים ומניקות בתשעה באב דחוי, שיתענו עד חצות ויבדילו על מיץ ענבים. בסי' קיא עמ' שטו-שיז פסק ליולדות וחולים שיש בהם סכנה שלא יאכלו וישתו יותר מהנצרך.
85. שלא כדרך הנאתן בתרופות בפסח. הרבנים יהושע שמרון ושלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ח, או"ח, סי' יא-יב, עמ' פה-צא.
מותר רק בגלולות שמעורב בהן עמילן, אבל לא באיסור ממש שנפסל מאכילה ועומד לרפואה בלבד.
86. עישון סיגריות כשהטבק הושרה בשכר של גויים. הרב מרדכי בן ג'ו. **שו"ת רמב"ג**, או"ח, סי' יד, עמ' לט.
מותר לגמרי, ואין בו ספק איסור חמץ.
87. כשרות מוצרים נטולי גלוטן לפסח. הרב צבי בן ראובן. **אמונת עתיך**, 119, תשע"ח, 65-57.
אין להחשיב ככשר לפסח כל מוצר שמוגדר נטול גלוטן, מכיון שסוף סוף יש בו רכיב חיטה.
88. קנה חמץ בפסח לחולה שיש בו סכנה. הרב שלמה יוסף זיו. **אור ישראל**, עו, תשע"ח, י-טו, פקסימיל.
שאלתו מהרב יצחק יעקב רבינוביץ מפוניבז אם אסור לאחר הפסח.
89. דיני סתימות השיניים בפסח. הרבנים אהרן דים וחיים שלום סנדל. **פעלים לתורה**, לא, תשע"ז, פה-צב.

- ויכוח אם יש להימנע ממשקאות או מרק חמים מעת לעת קודם הפסח, או אפילו גוש רותח שאינו חמץ.
90. דין קטניות לחולה וקטן. הרב ישראל דייטל. **בית אהרן וישראל**, קצו, תשע"ח, קמ-קמד. סיכום דעות הפוסקים שהתירו קטניות בשנת רעבון ומלחמה או לחולה שאין בו סכנה.
91. בגדר פטור סומא בהגדה. הרב עקיבא גרוסנס. **ישורון**, לח, תרח-תריא. דיון אם פטור בגלל שאינו רואה את המצה והמרור שלפניו.
92. קיום מצות מצה לחולי צליאק. הרב יהודה גולדפישר. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 13-22. ניתן לצאת באכילת מצה משיבולת שועל (קוואקר).
93. מצות אכילת מצה לחולי צליאק. ד"ר בצלאל פרל, ד"ר רפי לב ציון. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 12-15.
- דיון בתשובתו של הרב יוסף שלום אלישיב שאין בזה סכנה רחוקה, ולכן חייב לאכול כשני זיתים חיטים.
94. חולה שאינו יכול לאכול את המרור. הרב אברהם אהרן יודלביץ. **בית אב**, ח"א, סי' עה, 196-198.
- יקח ירק אחר שיש בו מרירות קצת, או שילעס ויפלוט.
95. נשים שמסדרות את הגבות בימי העומר. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ו, סי' קלט, עמ' תרחצ-תרצט.
- כשמתנוולות בגללן לבעליהן יכולות להסירן בימי העומר.
96. בישול ביום טוב למי שמכניסים לו את האוכל דרך צינור. הרב ישראל טויב. **תשובות ישראל**, ח"ג, סי' יא, עמ' לב-לד.
- מותר לבשל לצורך יום טוב, ובפרט בערב יום כיפור שיש בו מצוה של ריבוי אוכל.
97. משקפים שנפל מהם הבורג ביום טוב. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ה, סי' קד, עמ' תקעו-תקפח.
- מותר ללכת בהם ביום טוב, וכן ללפף על הידית חוט שקרע משקית תה.
98. קיבל תענית בתפילת מנחה, ולמחרת הרגיש חולשה מחוסר נוזלים. הרב יעקב שלמה מוזסון. **ואשיבה דברי**, סי' יח, עמ' צג-צז.
- נחשב כחולה כל גופו ואינו צריך להתענות. טוב שיפדה התענית בממון ויתיר את נדרו.
99. תשעה באב שחל ביום ראשון. הרב ציון בוארון. שו"ת **שערי ציון**, ח"א, או"ח, סי' יג, עמ' קז-קכ.
- עוברות ומניקות ישתדלו לצום עד חצות, יבדילו לפני שיאכלו, ואין מקום לסעודה רביעית במוצאי שבת. הסכים לכך אביו.
100. מעוברות ומניקות בתשעה באב שחל בשבת. הרב דוד גבאי. **שיח דוד**, ח"ב, סי' מ, עמ' תק-תקד.
- יתענו עד חצות, ובחשש סכנה לא יתענו כלל.
101. ברכה על שתית מים בתשעה באב או ביום כיפור לצורך בליעת כדורים. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ו, סי' ד, עמ' כח-כט.
- אם כבר עברו כמה שעות מהצום ונהנה מהמים חייב לברך.

102. חרשים ששמו להם בניתוח שתל קוכלארי המורכב משני חלקים. הרב יעקב שלמה מוזסון. **ואשיבה דברי**, סי' יג, עמ' סה-עב.
- פרטי ההלכות לגבי השימוש במכשיר והפעלתו. בס"י כב עמ' קיב-קכג הורה מה דינם של חרשים השומעים אחרי שהשתילו בהם.
103. השומע על ידי שתל קוכלארי (שבלול). הרב שלמה אליהו מילר. **ישורון**, לז, תרא-תרד. אינו יוצא בתקיעת שופר, יקדש לעצמו, וגם אשתו תעשה קידוש והבדלה לעצמה.
104. בעל תוקע ששפתיו מדממות בתקיעות. הרב משה קוטקס. קובץ **עץ חיים**, כח, תשע"ז, ריז-רמג.
- מחמת כמה טעמים יכול לתקוע גם אם בגלל המאמץ יוצא דם.
105. תוקע הגון שנשימתו קצרה ואינו יכול לעשות שברים תרועה בנשימה אחת. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, או"ח, סי' סא, עמ' קסא-קסג.
- יש לסמוך על הפוסקים וכמה ספיקות שיוכל לתקוע.
106. נטילת קלי צום בערב יום כיפור או ערב תשעה באב. הרב חיים שלום סגל. **בירורי חיים**, ח"ו, סי' ק, עמ' תנז-תסב.
- מותר ליטול קלי צום, וכן עמא דבר.
107. חולים ביום הכיפורים. הרב שמואל וזנר. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 5-11.
- קיום כלליים לענין הצום לפי הוראותיו, בתוספת הערות מכתב ידו.
108. חולה שיש בו סכנה ביום כיפור. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ט, סי' כה-כו, עמ' קלג-קמח.
- בירורים אם יכול לאכול יותר מכדי חיותו. בס"י כז עמ' קמח-קנג התיר לקחת כדור ריטלין ביום כיפור. בס"י כח עמ' קנג-קנח הורה לרופא שסבר כל השנים שמחלה מסוימת אינה מסוכנת ולבסוף חלה בה הוא עצמו, שיאכל ביום כיפור כדי שלא להסתכן. בס"י כט עמ' קנח-קסו אסר למעוברים להקל בצום יום כיפור, אלא אם כן עברו שתי הפלות או שההריון שלהם בסיכון גבוה.
109. אכילת חולה ביום הכיפורים. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ו, סי' ל, עמ' קט-קיב.
- כשהתירו לו לאכול ולשתות, אינו צריך להקפיד שיהיו דברים שאינם מזינים או בלי טעם.
110. צום יום הכיפורים לנשים מעוברות. הרבנים גבריאל גולדמן ומנחם בורשטיין. **אמונת עתיד**, 117, תשע"ח, 107-119.
- פעמים שאפשר להקל להם. בנספח: הוראות מעשיות לנשים בהריון ולמניקות
111. צום נשים מעוברות ביום הכיפורים. הרבנים אריה כץ ומשה צוריאלי. **המעין**, נח, א, תשע"ח, 43-50.
- המשך הויכוח אם יש להקל לנשים מעוברות בעקבות המחקר שנעשה בסורוקה.
112. צום יום הכיפורים לסובלים ממחלות נפש. הרב אשר וייס. **מוריה**, תיח-תכ, תשע"ח, רנד-רנו.
- מחלות נפש מוגדרות כחולי, ועל הלוקים בהם לקחת את תרופותיהם באופן סדיר.
113. שיטת החתם סופר בשיעור הפסק באכילה לחולה ביום הכיפורים. הרב יעקב יצחק ניימן. **גינת ורדים**, י, תש"ע, יד-טז.

- בירור דעת החתם סופר כמה רגעים צריך להפסיק בין אכילה לאכילה.
114. נטילת ידים וזימון בחולים האוכלים ביום כיפור. הרב יצחק וייס. **שיח יצחק**, ח"א, סי' שג-דש, עמ' רסב-רסד.
- לא יטלו ידים קודם ולא יזמנו-בסי' שסא עמ' שיג הקל בתענית אסתר לכואבי עינים.
115. חיוב הזכרת יעלה ויבוא בחולה שאוכל ביום הכיפורים. הרב יעקב וולפין. **בית אהרן וישראל**, קצג, תשע"ח, לו-מ.
- ביאור המחלוקת אם נקבע ביום כיפור חיוב סעודת יום טוב, ועל פי זה דין אמירת יעלה ויבוא.
116. פטור חולה שאינו מסוכן בסוכה ובשאר מצוות התורה. הרב חיים מאיר וזנר. **קובץ עץ חיים**, כד, תשע"ה, רכט-רלג.
- בירור פסקי ההלכה בענין זה.
117. עישון בסוכה. הרב תומר בוכריץ. **ויען שמואל**, כ, עמ' תקפו-תקצא..
- מותר לעשן בסוכה, אבל ימעט ככל האפשר.
118. איטר יד במצות נטילת לולב. הרב שלום שרגא פייש פופולונוש. **גינת ורדים**, י, תש"ע, רא-ריב; יט, רעח-רפ.
- פרטי ההלכות של קיום המצוה כהלכתה.
119. הדלקת נר חנוכה כשחלה בשיתוק. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ו, סי' לג, עמ' קיט-קכג.
- כשאינו יכול להדליק בלי סיוע חבירו נקראת ההדלקה על שמו רק אם יכול לקמוץ את אצבעותיו סביב הנר ולהחזיקו, ואם לאו יצוה למסייע להדליק בשליחתו.
120. בעל קורא שהזקין ואינו יכול לקרוא את כל המגילה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ו, סי' לה, עמ' קכז-קל.
- כשיש לו חזקה שנים רבות ויצטער מאד אם לא יוכל לקרוא, יעמידו אצלו אחר שיקרא את המחצית השנייה.
121. קריאת מגילה וקריאת התורה על שולחן לא מוגבה עבור אדם זקן חולה או נכה. הרב יהושע וייסינגר. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 118-129.
- פוסקי זמננו נחלקו אם יש להקל להם לקרוא בשיבה.
- ד. איסור וטהרה**
122. שוחט שידיו מרתתות. הרב חיים רפפורט. **מים חיים**, יו"ד, סי' א-ב, עמ' מג-מה.
- לכתחילה לא ישחוט, ובדיעבד כשר. הכלים מותרים אחרי מעת לעת. שוחט שאיבד את חוש ההרגשה, יש להתיר בהפסד מרובה כששחט בסכין בדוק.
123. שוחט שידיו מרתתות. הרב אברהם אהרן יודלביץ. **בית אב**, תליתאי, יו"ד, סי' א, 1-2.
- יש להעבירו משחיטה-בסי' ב, 2-4, השיב על שוחט שיצא מדעתו ואושפז חודשיים, אם לקבלו מחדש.
124. לעיסת עור שבשפתיים או שבקצה האצבעות. הרב יעקב שלמה מוזסון. **ואשיבה דברי**, סי' כה, עמ' קלה-קלז.
- אינו חייב להישמר מקילוף העור, כשנוהר שלא לבולעו בגלל האיסור לאכול מבשר אדם.

125. אכילת שלית אדם לרפואה. הרב חיים ברכיה ליברמן. **אור ישראל**, עו, תשע"ח, נד-נו. מותר לרסקה ולתתה בקפסולה, כי לדעת הרופאים זה מחזק את היולדת לשוב לאיתנה מהר יותר.
126. המתנה בין בשר לחלב למעוברת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, חי"ב, 326-328. במקום צורך ניתן להקל למעוברת להמתין פחות ממש שעות, ובפרט כשזה צורך רפואי.
127. נטילת תרופה העשויה ממי חלב (לקטוז) של נכרי. הרב חנוך בלייער. **בנתיב החלב**, ז, תשע"ח, 51. פוסקי זמננו התירו לקחת כדורי תרופות לקטוז ללא חשש חלב עכו"ם, ואף לאחר אכילת בשר.
128. האיסור להתרפא בשלוש עבירות חמורות. הרב יצחק רייטפורט. **תשובות בדבר המלך**, ח"ב, סי' ח, עמ' לח-מז. דיון בסוגיות הש"ס על מקורות האיסור.
129. שימוש בתרופות שהופקו כתוצאה מניסויים אכזריים שביצעו הנאצים באסירי המחנות. הרב עמיהוד יצחק מאיר לוין. **אחרי השואה**, קצג-קצח, תמונות. כולל תשובות הרבנים שמואל טוביה שטרן, אברהם מאיר איזראעל ומנשה קליין.
130. עישון סיגריות. הרב אברהם ישראל רובין. **קובץ עץ חיים**, כו, תשע"ו, צט-קד. איסור גמור להתחיל לעשן, גם למי שאומר שזה עוזר לו ללימוד.
131. זקן חולה שכומרות גויות הביאו לו דורון ליום חגם, ומתפאר בזה לפני אחרים. הרב נתן גשטטנר. **להורות נתן**, חט"ז, סי' לז, עמ' עו. מותר לגנוב ממנו ולאבד כדי לאפרושי מאיסורא. -בסי' סא, עמ' קכו, הורה שלא יוצאים בטלפון ידי מצות ביקור חולים.
132. טיפות פרחי באך. הרבנים מרדכי אייזנר ופסח אליהו פלק. **פעלים לתורה**, לא, תשע"ז, קלד-קמה. מחלוקת אם מותר להשתמש בהם הגם שמבטלים בזה איסור לכתחילה.
133. **שאלת המטוטלת**. בירור מקיף על השימוש במטוטלת, מבדק שריר וריפוי על ידי כח האנרגיה, מח אחד, שלושת הממדים, הילינג ועוד. הרב אלחנן גרין. מודיעין עילית, תשע"ח, 560 עמ', הסכמות, הקדמה.
134. שימוש בכח אנרגיה לצורך רפואה. הרב יעקב שלמה מוזסון. **ואשיבה דברי**, סי' לז, עמ' ריט-רלה. ראוי לירא שמים שלא לעסוק בשיטות כגון מח אחד או שלושה ממדים, אבל אפשר לריפוי חולה שיש בו סכנה כי אין בזה משום דרכי האמורי.
135. ריפוי אצל מי שמרפא על ידי לחש. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חמ"א, סי' מג-מד, עמ' רא-רי. שומר נפשו ירחק מיהודי שאומר שמרפא בלחשים, ורק בסכנת נפשות ושעת הדחק מותר כשידוע שאינו מרפא בשם עבודה זרה.
136. התקשרות במכשיר לא כשר לצורך פיקוח נפש. הרב יצחק שמואל שכטר. שו"ת **ישיב יצחק**, ח"מ, סי' כ-כא, עמ' צד-קא.

- ילד שהגיע למצב פיקוח נפש, עליו להזעיק הצלה גם ממכשיר לא כשר שנמצא לידו. צריך להציל אשה מסכנה גם כשיש חשש הרהור.
137. בדין כתובת קעקע. הרב יונה לנדסופר. שו"ת **מעיל צדקה**, סי' לא, עמ' צז-ק. האיסור הוא בכתיבת אותיות, ואפילו אחת בלבד.
138. כתבת קעקע במקום גבות לחולה. הרב אלחנן פרינץ. **אבני דרך**, חי"ב, 369-371; **קובץ עץ חיים**, כח, תשע"ז, קפ-קפב.
- כשנשרו הגבות בגלל מחלה ממארת ומתביישת בכך, יש להתיר לה לעשות קעקע על ידי גויה.
139. אם יש חיוב להסיר קעקוע. הרב זמיר כהן. שו"ת **נזר כהן**, ח"ב, סי' כג, עמ' קעא-קעו. על החזור בתשובה להשתדל להסירו, אבל אם זה קשה לו בגלל הכאב וההוצאה יש לו על מי לסמוך. -בסי' כד עמ' קעו-קפה בירר גודי כתובת קעקע באיפור וכדומה.
140. הסרת המספר המקועקע ששרטו הנאצים בזרועות היהודי. הרב מאיר אמסל. **אחרי השואה**, קכא-קכד.
- חולק על הרב אפרים אשרי שאסר להסיר בניתוח פלסטי את כתובת הקעקע.
141. העברת שיער בית השחי. הרב יום טוב צהלון. שו"ת **מהריט"ץ הישנות**, סי' נו, עמ' רו-רח.
- ביאור דעת הרמב"ם שהאיסור הוא מדברי סופרים.
142. קציצת שער הערוה במספרים. הרב שמעון ניסן. **נשמת כל חי**, ח"ה, סי' קעב, עמ' קעב-קעה.
- מותר למי שחם לו לקצוץ את שער הערוה במספרים, כי האיסור הוא רק בתער.
143. בחר ששער ראשו הפך לבן ורוצה לצובעו שחור כדי שלא יפריע לו לשידוך. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, חי"א, יו"ד, סי' יד, עמ' רפא-רפב.
- המקל יש לו על מי לסמוך בפרט על ידי גוי, ועדיף בגרמא כשיטול גלולות וסמי רפואה.
144. צביעת שער הזקן או השפם שהתלבנו אחרי טיפול רפואי. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, ח"מ, סי' כב-כג, עמ' קא-קט.
- כשהתלבן חצי שערו עדיף לגלחו, ולא להשחירו גם לא על ידי עכו"ם.
145. נער שמתבייש בזה שיש לו הרבה שיער לבן בראשו. הרב חנן קבלן. **לב נכון**, ח"א, יו"ד, סי' יג, עמ' רד-רט.
- מותר לצבוע לשחור כשאינו מתכוין ליופי אלא להציל מן הבושה.
146. גילוח שער הגוף וצביעת שערות שהלבינו. הרב יעקב שלמה מוזסון. **ואשיבה דברי**, סי' לח, עמ' רלה-רלט.
- יש בזה חשש איסור תורה של לא ילבש, ומותר בצורך גדול על ידי גוי כשאינו מטא את ראשו לסייע לו.
147. גילוח שוטא על ידי אשה בתער. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"ה, סי' קלו, עמ' שעא-שעג. מן הדין מותר לה לגלחו בתער, אבל עדיף שתרכוש מכונת גילוח.
148. קונטרס **שבט הכהן**. הלכות נדה המצויות בבדיקות וטיפולים רפואיים, עצות והלכות המצויות בדימום לא סדיר ופצעים. הרב גבריאל שורבה. ירושלים תשע"ו, קלז עמ', פקסימילים. שלוש מהדורות עם הוספות.

149. **שו"ת פוע"ה**. פתרונו יישוביים בטהרת המשפחה. קובץ שאלות רבני פוע"ה ותשובות של פוסקים. עורך הרב אריה כץ. ירושלים, מכון פוע"ה, תשע"ח, 355 עמ', הקדמות.
150. תשובת רבי שמשון מקוצי בנידון הפאר פאל (צניחת רחם). הרב משה יצחק סגל. **מוריה**, תכא-תכג, תשע"ח, יח-כ.
- טיהר אשה שנעקר מקורה, וכמין חתיכות בשר נפלו לה בבית החיצון.
151. טבלה לפני הניתוח להוצאת רחמה, וכשראתה אחר כך דם אמרו הרופאים שהוא מהשחלות. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ט, סי' מה, עמ' רכח-רמה.
- כשהרופאים אומרים שהוציאו את כל הרחם, די בהמתנת שבעה ימים בלי הפסק טהרה ובדיקת שבעה נקיים ותטבול לטהרה.
152. תשובות הרב יעקב אריאל למכון פוע"ה בעניני טהרת המשפחה. הרב מנחם בורשטין. **אמונת עתיד**, 118, תשע"ח, 162-175.
- שיטתו של הרב יעקב אריאל על דרך האמצע בתשובותיו למכון פוע"ה. הרב אריה כץ, 176-180.
153. כריתת רחם ותחליפיה. הרבנים גבריאל גולדמן ומנחם בורשטין. **אמונת עתיד**, 120, תשע"ח, 127-139.
- ישנם טיפולים תרופתיים לפני הצורך בטיפול כירורגי.
154. אשה שנכרת מקורה על ידי הרופאים. הרב שלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ט, יו"ד, סי' ח, עמ' ר-רה.
- מספיק שיעברו שבעה ימים, ואינה צריכה לספור שבעה נקיים.
155. טומאת נדה בניתוח קיסרי. הרב אריה כץ. **אמונת עתיד**, 119, תשע"ח, 126-128.
- האיסור מתחיל רק בשלב הסופי של הוצאת התינוק מהרחם.
156. ביצוע פוריות תוך שבעה נקיים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חמ"א, סי' מה, עמ' ריא-רטו.
- כשההפריה נעשית תוך שבעה נקיים יש להמתין חמישה ימים לפני הספירה שנית, ובשעת הדחק יספיקו ארבעה ימים.
157. אלמנה העומדת להינשא, ועקב טיפולים רפואיים אין לה אורח כנשים. הרב שלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ט, יו"ד, סי' ט, עמ' רו-רח.
- הגם שהיא מסולקת דמים תפסוק בטהרה, תספור שבעה נקיים ותטבול, גם אם יש לה שיער מולחם.
158. תלית דם במכה כשלא ידוע אם אותה מכה מוציאה דם. הרב יעקב משקלוב. **קהילת יעקב**, סי' ס-סד, עמ' קסז-קצב.
- השיב גם על מי שמצאה קרטין (גושי דם) אחרי הטלת מי רגלים, ותולים שבאו מהכליות. נאמנות אשה לומר שהדם אינו מהמקור.
159. רואה דם מחמת מכה. הרב מרדכי בן ג'ו. **שו"ת רמב"ג**, יו"ד, סי' א-ג, עמ' מ-מט.
- ראתה דם אחרי התשישי, כשלדעת שני רופאים הדם מהוורידים ולא מהמקור סומכים עליהם. מצורפת תשובת הרב יוסף אבן וואלד.
160. נאמנות הרופאים באיסור והיתר. הרב אברהם אהרן יודלביץ. **בית אב**, חמישאי, יו"ד, סי' רלג-רלד, 35-41.

- חילופי שו"ת עם הרב חיים ברלין אם לסמוך על רופאי עכו"ם שהדם שראתה הוא דם מכה-בסי' רל, 26-29, אסר לחקוק מגן דוד על ידו.
161. דם שבא על ידי גלולות הורמונליות. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"ה, סי' קמו, עמ' שצה. זהו דם נדה לא דם מכה, ויש בו דין כתמים.
162. חשש וסת כשזמן הביזיון ידוע. הרב אריה כץ. **אמונת עתיד**, 117, תשע"ח, 120-124. רקע רפואי לתופעת הביזיון וחישוב הופעת הווסת.
163. הלוקחת כדורים לעכב את הווסת. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' לד, עמ' קכג-קכד. תפרוש ביום הוסת, וכלה ביום החתונה יכולה להקל עם רפואות.
164. ההרחקות מדרבנן בשעת טראומה נפשית חריפה. הרב יצחק רונס. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 141-154. פעמים שהותרו ההרחקות במקום מחלה לפי הוראות רב בכל מקרה לגופו. נוספה תגובת הרב אלישיב קנוהל.
165. מומחה שעוקר את השערות משורשן וכעבור כמה ימים נושרות. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' מ, עמ' קמ-קמד. יש להקל שאין זו חציצה ויכולה לטבול.
166. חציצה בגבס לדעת הדברי חיים. הרב ישכר דב רוזין. **קובץ עץ חיים**, כט, תשע"ח, רסב-רסז. אין להוכיח מדברי רבי חיים הלבשרטם מצאנו שהתיר טבילה בגבס.
167. טבילה עם גבס. הרב יניב נסיר. **הלכה למשה**, ח"ב, סי' נז, עמ' תקיד-תקכג. דיון בתשובת זכרון יוסף שטיינהרט, יו"ד, סי' י, שהתיר לטבול עם טבעת שעוה באותו מקום כי אינה מקפדת.
168. הגבס החדש שהמים יכולים להיכנס לתוכו בשעת הטבילה. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"ה, סי' קמח, עמ' תו-תז. מותר לטבול בו, ויש בו תיקון גדול לקיום המצוה.
169. עברה ניתוח ברגל, וכשנפתח המקום שמו לה פלסטר חזק מאד לכמה שבועות. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חמ"א, סי' מו-מו, עמ' רטז-רכא. יש לסמוך על גדולי הפוסקים שיכולה לטבול, ותדיח תחילה את הרטיה במים חמים.
170. חציצה בטבילה עם עדשות. הרב נחום אברהם. **גינת ורדים**, לה, תשע"ח, קסא-קסה. חולק על הסוברים שאפשר לטבול עם העדשות. וראה: הרב הלל רוזנברג, לג, תשע"ז, רנט-רסט.
171. טבלה עם חוטי התפירה של חתך בידה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ו, סי' מד, עמ' קס-קסד. מותר לטבול עם חוטים הנמסים מאליהם, ולא כאלו שהרופא צריך להוציאם. כשטעתה וטבלה ואמר לה הרופא שהחתך לא נתרפא או עדיין, אינה צריכה לשוב ולטבול.

ה. נדרים, מילה

172. נדר לאשתו העקרה שאם תסכים להתגרש וישא אחרת שממנה ייפקד, יגרשנה ויחזיר הראשונה. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, או"ח, סי' יח, עמ' רפז-רפז.
יש להתיר לו את נדרו, וישאר עם השניה לחנך את ילדיו. יעוין גם בחלק אה"ע, סי' עא, עמ' תנט-תס.
173. קימה בפני זקן שיצא מדעתו. הרב מאיר פנחס. **תורת מאיר**, ח"א, יו"ד, סי' כא, עמ' שעט-שפא.
חובה לקום בפני הוריו וזקנים גם כשאנים מרגישים בזה.
174. סומא שמרגיש בבוא אביו או זקן וחכם. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, יו"ד, סי' יט, עמ' רפז-רצא.
צריך לקום, וכן יש לקום מפני תלמיד חכם או זקן סומים.
175. הנקה של אשה בהריון. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, 380.
אין לאשה בעת הריון להניק את ילדה. -בעמ' 407 כתב אופן הוספת שם לחולה.
176. מילת תינוק עם אדמיות וכעין מוגלה בעינים או עם חום גבוה. הרב יעקב שלמה מוזסון. **ואשיבה דברי**, סי' מד, עמ' רסה-ער.
אין לסמוך על הרופאים שמתירים למול, ויש להמתין שבעה ימים מזמן שיבריא.
177. "מנהג" בליעת הערלה. הרב משה שוחט. **ישורון**, לו, תתקנה-תתקסט.
תולדות המנהג בתפוצות ישראל, ושלילתו בתוקף על ידי הרבנים.
178. תינוק חולה שלא נימול, ונפטר כעבור ששה שבועות ביום שני של סוכות. הרב שלמה לבית הלוי. שו"ת **מהר"ש לבית הלוי**, סי' יד, עמ' נז-נח.
יקיימו המנהג למול אותו על קברו בקריאת שם. -בסי' טו, עמ' נח-ס, הורה לקבור נפל על ידי עממים בין ביום טוב ראשון בין ביום טוב שני.
179. בכור שחלה ולא נימול עד יום שלושים ואחד. הרב אליהו אבן חיים. **שו"ת הראנ"ח**, סי' עט, עמ' שכד.
יש להקדים את המילה לפדיון הבן.
180. פנויה שילדה בן, וטוענת שזה מהפריה מלאכותית. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, ח"מ, סי' כז, עמ' קכב-קכו.
יש בזה הרבה ספיקות אם חייב בפדיון הבן, ולכן לחומרא יפדוהו בית דין, או הוא עצמו בלי ברכה כשיגדיל.
181. פדיון הבן מבנק הזרע. הרב מאיר פנחס. **תורת מאיר**, ח"א, יו"ד, סי' יט, עמ' שעג-שעו.
כשנפקדה מבנק הזרע ולא ידוע מי האב, מצוה על כל אדם לפדותו בלי ברכה או שהחיינו.
182. הפילה ביום מ"ב אחרי שנטלה שבועיים קודם כדורים להפלה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חמ"ב, סי' נא, עמ' רג-רגז.
הנולד אחר כך חייב בפדיון הבן בברכה.
183. פדיון הבן במי שיצאה פדחתו החוצה, אלא שהוחזרה ונעשתה לידה קיסרית. הרב יצחק רצאבי. **ועין שמואל**, כ, עמ' קפו-קצב.
מעיקר הדין פטור מפדיון הבן, וכשמשתוקק מאד למצוה יפדה בלי ברכה. -בעמ' כ דן אם רפואה בכלל מזונות.
184. מזונות בחדר לידה. הרב שלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ט, יו"ד, סי' יג, עמ' רלג-רלו.

- יש לקבוע את המזוזות מבחון ובכיסוי יפה.
185. אלמנה חולת אלצהיימר ונכדיה ישנים אצלה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ט, ס' נוס', עמ' רפ-רצה.
- כשדינה כשוטה פטורה ממזוזה, אבל כשהדירה שייכת ליורשים חייבת במזוזה בברכה.
186. אילן שאינו מוציא פירות רק עלים שמהם עושים ויטמינים לרפואה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ו, ס' לח, עמ' קלט-קמב.
- יש להקל לקצוץ לצורך אחרי שאלת שלושה רבנים.
187. עישון סיגריות אלקטרוניות הנעשות מגידולי שביעית. הרב מנשה פילאפף. **גינת ורדים**, כד, תשע"ה, פ-פד.
- יש בהם קדושת שביעית, אסורים בסחורה והפסד, ומותרים בהרחה.
188. רפואת אוזניים בשמן זית הקדוש בקדושת שביעית. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, חי"ב, 315-316.
- אסור לטפס שמן זית של שביעית לאוזן של ילד הכואבת לו.
- ו. רפואה, השתלות**
189. **שבות יצחק**, בירורים בהלכות רפואה. הרב יצחק דרזי. ירושלים, צוף, תשע"ח, כב, קיח, כב, עמ', הסכמות, הקדמה.
190. **רפואה, הלכה וכוונות התורה**, שבע סוגיות בענייני רפואה והלכה. הרב יצחק שילת. מעלה אדומים, שילת, תשע"ד, 278 עמ', פקסימיל.
191. **צפרדעים בחז"ל ובמרפאות**. הרב ד"ר גדליה מרדכי שטרן. בעקבות רבו הרב משה שפירא. ציורים ומסגרות: יעקב דניאל. ירושלים, מרפאת, תשע"ז, 2, 59 עמ', איורים, פקסימיל.
192. **אוצר הרפואות**. תפילות ותחינות לרפואה שלימה, בריאות ואריכות חיים. ירושלים, שמחונים, תשע"ה, 60 עמ'.
193. **אוצר הרפואות**. תפילות לאירועים של חולי ומחלות, וסגולות למצבי רפואה שונים. בני ברק, בית חולים מעיני הישועה, תשע"ח.
194. **רפואה מונעת לחיי הנישואין**. הרבנית תמרה מזוז. י' פרקים. (ירושלים תשע"ח), 172 עמ'.
195. מפתח מועד למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנת תשע"ו. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 159-186; בשנת תשע"ז, קט-קי, 150-195.
- 8 פרקים, 45; 65 מקורות, 235; 408 ערכים.
196. השקפת גדולי התורה על טיפול פסיכולוגי. אברהם גרשון ושניאור הופמן. **בדר**, 33, תשע"ח, 85-90.
- לדעת גדולי התורה מותר לפנות לטיפול פסיכולוגי, ובלבד שדעותיו וערכיו של המטפל עולים בקנה אחד עם אלו של התורה.
197. שימור וקידום תפקודי מוח. ד"ר שלמה שיש. **כנס הדיינים** התשע"ז, 320-333.
- על האדם מוטלת העבודה החשובה של שימור ושידרוג בריאותו.
198. שינוי מקום של החולה. הרב יצחק וייס. **שיח יצחק**, ח"א, ס' תנח, עמ' תג-תד.

- יש מקור לזה שטוב לשנות את מקום החולה מחדר לחדר או באותו חדר. -בסי' תנט עמ' תד-תה השיב על בקשת רחמים על חולה.
199. מצות ביקור חולים וטהרה במחלות מדבקות כגון אבולה. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"ה, סי' קפ-קפא, עמ' תנו-תסא.
- אין להסתכן ולבקר, ורק לרופא מותר. כשמדברים עם החולה על ידי סקייפ אין זה קיום המצוה בשלימות, אבל זוהי גמילות חסד. אנשי החברה קדישא יכולים לעשות את הטהרה כשהם לבושים בבגדי מגן.
200. עיר מקלט ותרומת איברים. הרב צבי אראלי. **ובמה נהגה**, תשרי תשע"ו, קעט-קפד. אין חובה לתרום כליה להצלת חבירו, אך יש בזה מידת חסידות. -הרב אברהם צבי הכהן כתב על דרישה ברופאים אם זו מצוה או חסרון במידת הבטחון, תשרי תשע"ז, רעג-רפה.
201. דעת הרופאים שמוות מוחי נחשב למוות. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חמ"ב, סי' נג-נד, עמ' רסג-ערב.
- לדעת הרבנים שלמה זלמן אוירבך ויוסף שלום אלישיב עדיין נחשב חי עד שידום לבו ונשימתו, ורק אז יש להחשיב את יום המיתה לענין אבלות וכדומה.
202. הפעלת טיימר לחולה סופני שיפסיק את פעולת ההנשמה. הרב נתן גשטטנר. **להורות נתן**, חט"ז, סי' פב, עמ' קעד-קעו.
- חייב הרופא להאריך חיים, ורצונו של החולה שיפסיקו אינו כלום. -בעמ' רסא השיב בדין איטר.
203. ניתוחים פלסטיים. הרב דוד ברוך לאו. **משכיל לדוד**, ח"ב, סי' ז, עמ' צג-צה. מותר לנתח כשהאדם מתבייש ללכת בין אנשים, או שמתקשה להשיג עבודה בגלל מראהו.
204. תרומת אצבע מאב זקן לבנו שנקעה אצבעו ואיבד את פרנסתו. הרב נתן גשטטנר. **להורות נתן**, חט"ז, סי' פא, עמ' קע-קעד.
- לא התיר לחבול בעצמו.
205. נטילת דם לצורך מחקר רפואי מילד שעבר ניתוח לב. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חמ"א, סי' קט-קיא, עמ' תפה-תצז.
- יש למנוע את נטילת הדם מחשש סכנה, ואין לשדלו לכך.
206. ביקור כהן בבית חולים. הרב יוסף פרץ. **ויען שמואל**, כ, עמ' שסד-שעג. לבתי חולים גדולים לא יכנס אלא במקום פיקוח נפש, ולקטנים מותר כדין ספק טומאה ברשות הרבים.
207. גלמוד שנפטר בשבת בבית חולים ועומדים לשרוף את גופתו. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ו, סי' ס, עמ' רי-ריד.
- מכיון שלא היה שומר תורה ומצוות, אין לחלל שבת כדי שיובא לקבורה.
208. קבורת אבר שנחתך מאדם חי. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ו, סי' סא, עמ' ריד-ריח.
- אין מצות קבורה כשקטעו את רגלו, אבל יש לקבורה כדי שלא יכשלו בה כהנים.
209. קבורת נפל. הרב דוד רוזנברג. **גינת ורדים**, י, תש"ע, צג-צח.
- יש מצוה לקבור את הנפלים לבל יכשלו בהם כהנים.

210. ניהום אחרי מיתת נפל. הרב ד"ר יואל ב' וולוולסקי. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 130-134. אין בזה כללים קבועים, ויש שוני מאדם לאדם ומקהילה לקהילה.
211. נטילת ביופסיה מעובר שמת. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' נה, עמ' קצ-קצד.
- אשה שהפילה כמה פעמים יכולים ליטול ממנה ביופסיה כדי לברר את הסיבה, ואין בזה משום ניוול המת.
212. ציוה לשרוף את גופו ולפזר את אפרו בים, וקרוביו הביאו את האפר לקבורה בבית הקברות. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ח, סי' נג, עמ' רעא-רעז.
- כשהחמיץ בסוף ימיו יקברוהו בסוף בית הקברות, אבל כשכפר כל ימיו לא יתעסקו עמו למיגדר מילתא.
213. אבלות על מי שתרים גופו למדע. הרב ינון רביב. **אור תורה**, תריד, תשע"ח, תתב-תתיח.
- בירור אם האבלות מתחילה משנמסר גופו לפתולוגים למשך שנה, או שהאבלות מתחילה אז כשמחזירים את מה שנשאר ממנו לקבורה.
- ז. נשים, הפרייה**
214. טיפולי פוריות במבוגרים. הרב שלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ט, אה"ע, סי' ב, עמ' רפד-רפו.
- יש לסייע לזוג מבוגרים להביא ילדים לעולם, ואין בזה חוסר מוסריות.
215. חיוב פריה ורביה כשההורים לא יוכלו לגדל את ילדיהם כגון שחלו מאד. הרב יוסף חי סימן טוב. **אור ישראל**, עד, תשע"ז, קלז-קמג.
- חובתם להביא ילדים לעולם גם אם לדעת הרופאים ימותו בקרוב ולא יוכלו לגדלם.
216. בזבזו ממונו לטיפולים כגון הפריה חוץ גופית. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"ה, סי' קפד, עמ' תסד-תעא.
- חילופי שו"ת עם הרב עדוא אלבה, אם חייב לבזבז חומש מנכסיו בשביל כך.
217. הולדת ילדים פגומים. הרב יעקב אריאל. שו"ת **באהלה של תורה**, ח"ו, סי' א, 11-16.
- כשמתברר בבדיקה גנטית שהילדים יוולדו פגומים, אל להם ללדת בדרך טבעית אלא בהפריה מלאכותית.
218. נטישת עוברים בעלי מומים. הרב שלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ט, אה"ע, סי' ג, עמ' רפו-רפט.
- אסור לנטוש תינוקות בבתי החולים למרות הקשיים בגידולם, ומן הראוי שיקומו בכל מקום ועדות להחליט על המקרים הקשים.
219. בירורי יהדות לאור מחקרים גנטיים. הרבנים ישראל ברנבאום וזאב ליטקה. **כנס הדיינים** התשע"ז, 483-494.
- אפשר להסתמך על הבדיקות הגנטיות אפילו בלי מיסמכים, ולא כן דעת הרב אשר וייס. -בעמ' 495-507 דברי הרב איתן אקשטיין על התמכרויות.
220. קביעת יהדות על סמך בדיקה גנטית. **במראה הבזק**, ח"ט, 94-128.
- אפשר לצרף לקהילה אשה שגילתה שהיא כנראה יהודיה, וכן התברר בבדיקת דנ"א מיטוכונדרי. הסכים לכך הרב זלמן נחמיה גולדברג. מצורפת חוות דעת מדעית של ד"ר שי צור ופרופ' קרל קלמן סקורצקי, עם לוחות ואיורים.

221. קביעת יחוס בהשתלת איברי הולדה. הרב דוד ברוך לאו. **משכיל לדוד**, ח"ב, סי' יז, עמ' רנג-רסח.
- הרחבת מה שכתב בח"א, סי' מב, עמ' תקו-תקכ.
222. תרומת ביצית מגויה בחוץ לארץ לזוג חשוכי ילדים זמן רב. הרב חנן קבלן. **לב נכון**, ח"א, יו"ד, סי' י, עמ' קפז-קצו.
- הוולדות שייכים לאם היולדת, ולכן אינם צריכים גיור.
223. בעלות על ולדות. הרב דוד ברוך לאו. **משכיל לדוד**, ח"ב, סי' ו, עמ' עב-עב.
- דיון על ולד הנוצר מהפריה מלאכותית.
224. קביעת אבהות על פי בדיקת רקמות. הרב זמיר כהן. **נזר כהן**, ח"ב, סי' לד, עמ' רנט-רסט.
- אין להסתמך על בדיקת רקמות לגבי ממזרות, אבל לגבי תשלום מזונות יכולים בית דין לחייב את מי שעל פי אומדנא ברורה הוא האב.
225. הסתמכות על בדיקת דם רקמות (דנ"א). הרב יצחק שמואל שטר. **ישיב יצחק**, חמ"ב, סי' סה, עמ' שיט-שכד.
- נחלקו פוסקי זמננו אם יש לסמוך עליה לקביעת יחוס אבהות, או רק לצורך כסניף.
226. בדיקת דנ"א לענין ממזרות או ירושה. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"ה, סי' קפו, עמ' תעה-תפ.
- בדיקת דנ"א היא סימן מובהק ביותר, ואפשר לסמוך עליה לשלול ממזרות או לברר מי הבן היורש.
227. דנ"א מיטוכונדרי כלי לבירור יהדות. פרופ' אברהם שטיינברג. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 23-51. וראה: 187-189.
- רקע מדעי והלכתי אם להסתמך על כך לבירור יהדות.
228. מהימנות בדיקות דנ"א לקביעת ממזרות. הרב הראל דביר וערן הנדל. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 52-82.
- בירורים הלכתיים על יחס ההלכה לקביעת ממזרות על פי בדיקות דנ"א.
229. חיתוך שבילי זרע האם. הרב חיים פנחס שינברג. **אמרי חיים פנחס-נדה**, עמ' קפ-קפה.
- בירור איזו דרך עדיפה באשה שהעיבור סכנה לה אם לקשור את השבילים, או להשתמש בסם או בגומי. -בעמ' קפז-קצט דן על איסור הסירוס באשה. -בעמ' ר-רכא בירר את השאלות הנוגעות למניעת הריון.
230. השתלת רקמות ושחלות לצורך פוריות. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ו, סי' ב-ג, 16-31.
- אין בזה איסור סירוס, ומותר להשתיל ברחם של עקרה. -פרו ורבו בהזרעה מלאכותית. תשובה לרב אריה כץ שהשיג על מה שכתב בח"א סי' ט, 31-33.
231. כריתת חצוצרות סתומות המקשות על הצלחת טיפול הפריה חוץ גופית. הרב אריה כץ. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 95-102.
- מותר כשיש צורך גדול לאפשר הריון, ואין בזה איסור סירוס.
232. שחלה המייצרת זרע ולא ביציות. שלומי רייסקין. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 111-121.
- שאלות הלכתיות המתעוררות מאשה התורמת שחלות והיא ספק אב ואם.
233. עיון בפולמוס ההפריה המלאכותית. אבישלום וסטרייך. **דיני ישראל**, לא, תשע"ז, 157-195.

- מבט מדעי על השיח ההלכתי.
234. חובת הפיקוח ההלכתי על הפרייה חרץ גופית כאשר הביציות מתפתחות באמבריוסקופ (אינקובטור בו מותקנת מצלמה). הרב נחמיה נשר. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 122-135. המלצות לנהלי פיקוח על המבחנות כדי לשלול אפשרות של החלפה.
235. לבורנטית במעבדת הפרייה. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ו, ס' ה, 35-37. לכתחילה יש להעדיף כי בהשחתת עודפי הזרע אינן עוברות לדעת חלק מהראשונים, אבל מכיון שיש מצוה בדבר אין להתאמץ לחפש גברים.
236. פונדקאות. **במראה הבזק**, ח"ט, 161-176. לזוג שאין ילדים יש פתרון של פונדקאות בכללים מסוימים.
237. הפונדקאות בהלכה. הרב מנחם בורשטיין. **כנס הדיינים** התשע"ז, 508-521. שאלות הלכה בפונדקאות והקפאת ביציות. בעמ' 522-531 פרופ' יונתן הלוי: ההתייחסות הראויה לרפואה משלימה.
238. אם פונדקאית. הרב שלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ח, אה"ע, ס' א-ג, עמ' קצט-רלה.
- בעלת הביצית היא האם לכל עניני יחסין ולא הפונדקאית, ובהכרעת הרב עובדיה יוסף.
239. פונדקאית נכרית. הרב יצחק שמואל שכתר. **ישיב יצחק**, חל"ט, ס' ט-ע, עמ' שכז-שלו. משמעות דעת גדולי הפוסקים שלענין יחוס הולכים אחר הלידה.
240. עדיפות לפי ההלכה לפונדקאית ישראלית או נכרית. הרב יצחק שמואל שכתר. **ישיב יצחק**, חמ"א, ס' סו-סז, עמ' דש-שיב.
- עדיפות לישראלית פנויה, וכשאין ולוקחים פונדקאית נכרית יש להודיע שהילד עכ"ם ויצטרך גיור. בס"י סח-סט, עמ' שיב-שיט, השיב על השפעת רחם מלאכותית על יחוס הולד, ויש להעדיפו על פונדקאית ישראלית או נכרית.
241. פנויה המתעברת מתרומת זרע. הרבנים חיים בזק, יועזר אריאל ושלמה שושן. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 61-73.
- פסק דין על האיסור לכתחילה וכשרות הוולד בדיעבד להינשא גם לכהן. בעמ' 74-91 פסקו שראוי כי הנולדת מתרומת זרע תעשה בדיקה גנטית לשלול נישואין לאחיה. בעמ' 92-94 איורים בהסבר הרב מרדכי הלפרין על מגבלות בדיקה גנטית לשלילת יחסי אחווה מתרומת זרע.
242. מי שיש לו נקב בגיד למעלה מהעטרה. הרב חיים רפפורט. שו"ת **מים חיים**, אה"ע, ס' ג-ה, עמ' קסה-קסט.
- כשספק אם נולד כך מותר לבוא בקהל, ויוכל לטפל ברופאים לתקן זאת. מי שנולד בלי שתי הביצים אינו חולץ ולא חולצים לאשתו.
243. מי שיש לו רק ביצה אחת. הרב יעקב משקלוב. **קהילת יעקב**, ס' פט, עמ' שכז-שכח. מותר לו לבוא בקהל מאחר שספק אם נולד כך או שנעשה בידי אדם. בס"י צז עמ' שדמ-שמו עסק בדין מי שמדבר ואינו שומע אם דינו כפיקח. בס"י ק עמ' שנד-שנה התיר לגרש אשה נכפית שהיה לה מום זה לפני הנישואין.
244. עזבה את בעלה בגלל חוסר כח גברא, נישאת לאחר אצל הרפורמים, ונולדו לה שלושה ילדים. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, אה"ע, ס' יב, עמ' שעא-שעב.

- יפה פסקו הדיינים להתיר לילדים לבוא בקהל-בסי' יז, עמ' שעח-שפ, הצטרף לפסק הרב שמואל ביבס להתיר בת לנישואין, ואפילו בלי בדיקת רקמות.
245. התברר שהבעל הראשון סבל ממחלת נפש בשעת הנישואין. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, אה"ע, סי' יא, עמ' שסח-שעא.
- יש כמה טעמים להתיר לבנה הבעל תשובה לבוא בקהל ה'.
246. **עת ללדת**, אמצעי מניעה במבט יהודי. ד"ר חנה קטן. יעוץ הלכתי: יואל קטן. שעלבים, משעול, תשע"ח, 61 עמ'. כמו כן: **דרך כלה**, הכנת כלה לחופתה, מבט רפואי-הלכתי, 55 עמ'.
247. קונטרס **שבט כהן**, עצות והלכות המצויות במניעת הריון. הרב גבריאל שורבה. ירושלים תשע"ו ותשע"ז, קמב עמ', פקסימילים. שלוש מהדורות עם הוספות.
248. **שו"ת פוע"ה**, מניעת הריון. כרך א. מהדורה ב מתוקנת. עורך הרב אריה כץ. ירושלים, פוע"ה, תשע"ה, 144 עמ'.
249. **שו"ת פוע"ה**. קובץ שאלות רבני פוע"ה ותשובות של פוסקים על פוריות, יוחסין וגנטיקה. כרך ב. עורך הרב אריה כץ. ירושלים, מכון פוע"ה, תשע"ו, 516 עמ', הקדמות.
250. שתית כוס של עיקרין כדי שלא ללדת. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, אה"ע, סי' יח, עמ' שפ.
- יש פוסקים שמתירים משום צער לידה, כשיש להם כבר בנים ובנות.
251. כשהסירו לאשה את הגידול ברחם, ולדעת הרופאים אסור לה להתעבר חצי שנה מחמת הסכנה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ח, סי' עא-עב, עמ' שנד-שסב.
- אין להתיר לה לשמש במוך, רק במשחה או כדורים ותשטוף מיד אחרי כן-בסי' נט עמ' שב-שי הורה, שאין לסמוך על בדיקה רפואית שאינה מעוברת לפטור מהמתנת שלושה חודשים.
252. מניעת הריון לפני ילד ראשון. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ו, סי' ז, 39-45. סתימת חצוצרות על ידי הסליל essure. 46-55. ברירת מין העובר על ידי איבחון גנטי טרום השרשתי (pgd). סי' ח, 38-39. חיסון לסרטן צואר הרחם בפנויות. סי' ט, 55-64. כריתת רחם לאשה סובלת מדימום כבד. סי' י, 64-67. הולדת ילד לצורך רפואת אחיו. סי' יא, 67-80. אמצעי מניעה. סי' יז, 98-103.
253. היתר מניעת הריון במקום סכנה, ודין האשה בהשחתת זרע. הרב דוד אהרוני. **שו"ת ידי אהרן**, ח"ג, סי' ו-ז, עמ' קצג-רכו.
- יש בזה דעות והסתעפויות רבות, ועל כן צריך שאלת חכם בכל ענין לגופו.
254. סירוס אשה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' נח, עמ' רד-רח. אשה שאינה יכולה להיטהר לבעלה יכולים הרופאים להוציא את הרחם או לצרוב אותו, ואין בזה חשש סירוס.
255. סירוס באופן שמותר ועל ידי גוי. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ה, סי' קפא, עמ' רצ-רצב.
- יש אופן שמותר להוציא את הביצה השמאלית, ורצוי שיעשה זאת רופא נכרי-בסי' קפב עמ' רצג כתב שחינוק שנוולד עם מום בנקב המי רגלים וסתמוהו הרופאים, מותר לבוא בקהל כי ראוי להוליד-בסי' רח עמ' שמו הורה לבקש חוות דעת מרופאים אם אשה במחלת נפש כבר התרפאה לגמרי, ואז אין מקום לחייבה בגט.
256. גרימת סירוס באמצעים רפואיים. הרב משה בן עבו. **ויען שמואל**, כ, עמ' רו-ריב.

- המסרס אדם או בעל חי לוקה מן התורה, אלא אם כן הוא בסכנה וחייבים לכרות לו את הגיד או את הביצים. אשה יכולה לשתות כוס של עיקרין, ומותר לכרות כרבות של תרנגולת כי אין זה אבר הולדה רק שניטל ממנה החשק לשמש. - בעמ' קמג כתב הרב נסים כהן בענין תפילה על חולה.
257. כהן שעבר טיפולים כימותרפיים ולא יוכל להוליד. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, אה"ע, סי' כח, עמ' שצא-שצג.
- יש להתיר לו לישא גיורת צדק.
258. פוריות בהקפאה לבחור מבוגר אחרי שיתחתן, בגלל מחלה קשה שממנה סבל קודם הנישואין. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ט, סי' עג, עמ' שמו-שנג.
- אין לשאוב את זרעו להקפאה בגלל החשש מהקרנות. לדעת הרב יוסף שלום אלישיב ישאבו בעת הניתוח וההרדמה כדי שקיים מצות פריה ורביה כל זמן שהוא חי, ויודיעו זאת למשורכת.
259. אנדרוגינוס. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ו, סי' יד, 86-89.
- סירוס אשה שיש לה כרומוזומים זכריים. סי' טו, 89-96. הפיכת זכר לנקבה. סי' טז, 97-98. נישואי גבר ואשה בעלי נטיות הפוכות. סי' יח, 103-106. גרושה המבקשת לחזור לבעלה לאחר שתתעבר. סי' יט, 107-112. ילד שנולד מבנק הזרע. סי' כג, 136-137. נישואי גיורת לכהן מסורס. סי' כה, 148-151.
260. פנויה שנכנסה להריון מהזרעה מלאכותית, ובחודש השביעי הכירה מי שמוכן לשאתה ולפרנס את הילד. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, אה"ע, סי' לט, עמ' תו-תז.
- יש להתיר להם להינשא. -בסי' מ, עמ' תז-תיא, הצטרף להיתר הדיינים שתינשא לבעל, כשהבעל חולה ואינו יכול לפרנס את הילד. -בסי' מד, עמ' תיב-תיח, דן בהיתר עגונה שבעלה נהרג מפצצה, ויש לפתוח את קברו למצוא ניתוח שנעשה בו בעבר. -בסי' מד, עמ' תכא-תכב, היתר עגונה לאשת חייל שנהרג ממוקש ים וצילמו את הפציעות בגופו.
261. הפסקת הפריה בעקבות סכסוך ותהליך גירושין. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ט, סי' עב, עמ' ש-שמו.
- מחלוקת אם הבעלות של הבעל או של האשה, ולכן כל צד יכול לדרוש לבטל את ההפריה ואין בזה חשש השחתה.
262. אשה שיש לה צימוק דדים. הרב יעקב משקלוב. שו"ת **קהילת יעקב**, סי' פה-פו, עמ' שב-שטו.
- מותרת להינשא תוך כ"ד חודש מאחר שלא יכלה להניק.
263. בקשת רופא מגויים להוציא זרע לשם מחקר. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, אה"ע, סי' מו, עמ' תכד-תכה.
- יהדר למצוא גוי שכבר קיים פריה ורביה.
264. בדיקת זרע בשביל קיום מצות פריה ורביה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבוני**, ח"ה, סי' ס, עמ' רז-רכד.
- יש כמה סיבות להתיר לבדוק את זרעו.
265. הדרכת שוטה להוציא זרעו כדי להינצל מאיסור ערוה או משכב זכור. מונחי.
- ארחותיו למדני**, ח"ה, סי' קצז, עמ' תקיא-תקטז.
- יש לדון בזה אם מותר, ועדיף לתת לו כדורי הורמונים כדי לכבוש את יצרו.

266. שידוך לחולה סכיופריניה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, 425-427. יש מצוה לעזור להשתדך, אבל חובה לגלות תחילה את בעייתו. -בעמ' 440-438 הורה להתיר נגיעה בילד בחינוך מיוחד, מכיון שאין זו נגיעה של חיבה ופעמים שזה גובל בפיקוח נפש. -בעמ' 446-449 הדריך נכדה כיצד ללכת לבקר סבא מרותק כשבבית עובד זר.
267. מי שיש לו רגישות לגלוטן (צליאק). הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ט, סי' צו, עמ' תקלא-תקלד. במענה לשאלת הרב אלחנן פרינץ הסובר שיש לגלות זאת למשודכת, חולק וסובר שאין זה מום שמפריע בחיים, ורק משום והייתם נקיים יספר זאת בפגישה השלישית.
268. עדות על איש צבא שמת בבית החולים של הצבא. הרב חיים רפפורט. **מים חיים**, אה"ע, סי' יז, עמ' רג-רו. העדות מתקבלת, והעגונה מותרת להינשא.
269. אופני ההיתר והאיסור בהליכה לרופא או לרופאה. הרב מאיר פנחס. **תורת מאיר**, ח"א, אה"ע, סי' א, עמ' תכג-תלד. פסקי ההלכה לגבי ביקור אצל רופאים, בדיקות דם, אולטרה סאונד ושיננית.
270. יחוד חולה אלצהיימר עם עובדת זרה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ח, סי' עב, עמ' תנה-תסו. יש מקילים כשאין לו גבורת אנשים, וגם כשהעובדת נשואה. ישאירו את הדלת פתוחה, ויתנו את המפתחות לבני המשפחה שיוכלו להיכנס בכל עת שירצו.
271. אשה שחמיה רופא מיילד בעל שם עולמי, ורוצה שרק הוא יילד אותה. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"ה, סי' קצא, עמ' תצה-תק. אין להתיר לו ליילד אותה משום הרהור, ויביאו רופא אחר לעזור לה.
272. אשה שיושבת עם זקן וחולה, ומבקשת שיסדרו להם חופה וקידושין. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, אה"ע, סי' נה, עמ' תלה. ספק אם יש להיענות לבקשתה, כי אין לו גבורת אנשים. -בסי' נז, עמ' תלז-תלה, נדחתה טענת הבעל שלא מצא לאשתו בתולים.
273. בחורה שהשתמשה בסמים קשים, ומספרת שהתקדשה לארבעה גברים בחודשים האחרונים ואינה זוכרת למי. הרב חנן קבלן. **לב נבוך**, ח"א, אה"ע, סי' ח, עמ' רעח-רפא. לדברי רופא פסיכיאטרי אלו הן הזיות, ואף אם כן לא היו עדים ולא נאמרו דברי קידושין, על כן מותרת להינשא ללא כל חשש.
274. דין החרש בימינו. הרב דוד ברוך לאו. **משכיל לדוד**, ח"ב, סי' נה, עמ' תערב-תרעט. חרשים שמלמדים אותם כיום בבתי ספר, יש לבדוק עד כמה הם בני דעת.
275. נישואי חרש בימינו. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ו, סי' כט, 179-196. חרש שלמד תקשורת בשפת הסימנים קידושיו מדרבנן וכתובתו רגילה. -מותר לפונדקאית להינשא לגבר שאינו אבי העובר בתוך תקופת הפונדקאות. סי' ל, 196-202. - כיסוי ראש לאשה חולה. סי' לד, 219-223. - גניבת ביציות מגופה של אשה. סי' נד, 386-395. - שחרור ממאסר של חולה מסוכן. סי' נז, 408-412. - עובר שמת כתוצאה מתאונת דרכים. סי' נט, 421-429.

276. פנים חדשות של שוטה המשתתף בשבע ברכות. הרב יוסף ליברמן. **מוריה**, תכא-תכג, תשע"ח, רב-רג.
- אין בזה הוראה כללית, ותלוי בכל מקרה מהי מידת שטותו.
277. אשה שמיאנה בתשמיש, ונבעלה רק פעם אחת כשהשקה אותה אלכוהול. הפסיכולוגים נלאו להבריאה והתגרשו, וכעת נושא גרושה. הרב חנן קבלן. **לב נכון**, ח"א, אה"ע, סי' ט, עמ' רפא-רפד.
- נראה שהיה זה מקח טעות, ויכול לעשות שבע ברכות.
278. כתובת חרש וחרשת. הרב שלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ט, אה"ע, סי' ט-י, עמ' שנ-שעו.
- הרחבת התשובה שנדפסה בספרו מלאכת שלמה, ח"א, נה, עת תשובת בנו הרב יהושע שמעון ישראל על טענות המשיגים.
279. בעל שהתעלם מרפואתה של אשתו, ואביה ואחיה פרנסוה. הרב משה מטראני. **שו"ת המבי"ט**, ח"ב, סי' כ, עמ' ל-לב.
- חייב לפרוע להם מה שהוציאו, ומכיון שכעת לרוב חלומה שיחזור לדור עמה או שיגרשה. יעוין גם בסי' כא, עמ' לב-לו.
280. חלתה האשה במחלה שאין לה קיצבה. הרב משה מטראני. **שו"ת המבי"ט**, ח"ג, סי' צב, עמ' קיז-קיח.
- בעלה חייב ברפואתה, ואינו יכול לומר לה טלי כתובתך.
281. אשה שנולדה בחוטמה בועה שהתפשטה על כל פניה ונודף ממנה ריח רע. הרב יום טוב צהלון. **שו"ת מהריט"ץ החדשות**, סי' טו, עמ' כח.
- יטול ממנה רשות לבטל מצות עונה, או שיוציאנה ויתן כתובה.
282. ראתה אחרי הנישואין שיש לו מחלת הנפילה. הרב משה מטראני. **שו"ת המבי"ט**, ח"ג, סי' ריב, עמ' רמד-רמה.
- אינה חייבת לחיות עמו, ואינה מפסדת כתובתה.
283. היתר נישואין לאשה משובשת בדעתה ואינה שומרת פתחי נדה. הרב אברהם אהרן יודלביץ. **בית אב**, שביעאה, אה"ע, סי' ה, 19-24.
- רשאי להשליש גט וכתובה לאשתו שלא נותנים לה להגיע אליו לאמריקה בגלל שיבוש דעתה.
284. מי שנשתטת אשתו. הרב יום טוב צהלון. **שו"ת מהריט"ץ החדשות**, סי' מח, עמ' קטז-קיז.
- חרם דרבנו גרשום שלא ישא עליה אחרת אלא בהיתר מאה רבנים. בסי' רמג עמ' תקלד-תקמא פסק שרק אם איבדה את ראיתה בעין אחת יכול לגרשה, אבל לא בפגמים אחרים בעין.
285. היתר מאה רבנים בנשתטת. הרב חיים רפפורט. **מים חיים**, אה"ע, סי' לח-מ, עמ' רעג-רפ.
- הנימוקים להיתר מאה רבנים. סימני שוטה לענין גט.
286. ארוסה שנשמית עינה האחת, והשניה קרובה להסתמא. הרב אליהו אבן חיים. **שו"ת הראנ"ח מים עמוקים**, סי' לב, עמ' נז-נח.
- אינו חייב לשאתה, ונדחית טענתה שנשבע על כך.

287. נישא לאיש שהיתה לו מרה שחורה. הרב אברהם אהרן יודלביץ. **בית אב**, שביעאי, ח"ב, סי' נח, עמ' רטו-רטז.
- כשהיתה לו כבר בעת החתונה ואחרי עשרה חודשים התאבד, מותרת להינשא מבלי להצטרך חליצה מאחיו שנמצא ברוסיה. בס"י נד עמ' ריט-רכ פסק על נתינת שני גיטין בהיתר מאה רבנים לאיש שאשתו נשתתה. -בחלק אה"ע, סי' יג, עמ' שיט-שכ, פסק להקל גם בלי היתר מאה רבנים למי שנשתתה אשתו והיא תשאר בבית חולים, כי לא על כך תיקן רבנו גרשום מאור הגולה את תקנתו.
288. אשה שעתים חלומה ועתים שוטה. הרב אריה יהודה לייב תאומים. שו"ת **גור אריה יהודה**, ח"ב, אה"ע, סי' כא, עמ' תפד-תפט.
- אינו מסכים עם הרב שמואל מפוזנא שיוכל בעלה לגרשה כשהיא חלומה.
289. טענה על בעלה שאין לו גבורת אנשים, וקרוביה אנסוהו לתת גט. הרב אליהו אבן חיים. שו"ת **הראנ"ח**, סי' סג, עמ' רנז-רעג.
- דיון אם נאמנת, ואם הגט מעושה.
290. טענה שאין לבעלה גבורת אנשים. הרב משה מטראני. שו"ת **המבי"ט**, ח"ג, סי' סו, עמ' רפט-רצא.
- דיון כיצד לפשר כשבעלה מכחישה.
291. תובעת גט בטענה שאין לו גבורת אנשים. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, אה"ע, סי' פח, עמ' תצ-תקח.
- יש להושיבו בבית הסוהר עד שיסכים לגרש. בס"י פט, עמ' תקח, כתב שחרשים שלימדום בבתי ספר מיוחדים קידושיהם מן התורה. בס"י צא, עמ' תקט-תקיג, תשובות הרבנים עזרא עטייה ויעקב עדס על תביעת אשה לגט כי בעלה עקר. בס"י צב, עמ' תקי-תקטו, תשובה על בעל שמטפל ברופאים כי יש לו רק ביצה ימנית.
292. הוסיפו לאשה שם בהיותה חולה ונשתכח לגמרי. הרב חיים רפפורט. **מים חיים**, אה"ע, סי' מז, עמ' רצד-רצה.
- יכתבו בגט רק את שמה העיקרי. בס"י עד-עה עמ' שמג-שמט התיר בלי חליצה, מי שנתן במחלתו גט לאשתו ואחר כך החזירה.
293. גירושי חרש וחרשת שנעשו בבית דין שאינו מוכר. הרב ציון בוארון. **שערי ציון**, ח"א, אה"ע, סי' ח, עמ' רעו-רפד.
- יש להתירה להינשא, ולא כדעת ר"ח רוזנטל שמצריך אותה לקבל גט אחר.
294. יבם שנקטעה רגלו מהארכובה ולמעלה, הוא חולה כליות המטופל בדיאליזה, ואין לו גבורת אנשים. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, אה"ע, סי' צו, עמ' תקמ.
- יפה הורה רב באמריקה שאין על אשתו זיקת יבום וחליצה.
295. חיוב חליצה בהפריה מלאכותית לאחר מות הבעל. הרבנים אשר ארנטרוי ושלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ח, אה"ע, סי' ט-יב, עמ' רצו-שלז.
- איש שחלה ומת ונשאר ממנו זרע שיכולים להשתילו חייבת ביבום וחליצה, ודלא כחכמים הפוטרים.
296. חליצת גידמת. הרב אברהם אהרן יודלביץ. **בית אב**, שביעאה, אה"ע, סי' י, 34.
- מוטב שתחלוץ בשמאלה ולא בשיניה. בס"י יב, 45-53, התיר לשמש במוך לאשה שילדה שני בנים בניתוח קיסרי, והרופאים הזהירוה שתסתכן אם תתעבר כעת שוב. בס"י יד, 54-57, התיר אשה לשוק בלי חליצה, כי בעלה סבל ממחלת חוט

השדרה-בסי' כב, 71-72, התיר לשאת אשה על אשתו שחלתה בשיתוק-בסי' ל, 82-84, התיר לבעל לשאת אשה על אשתו המשוגעת גם בלי היתר מאה רבנים.

ח. נזיקין, הפלות

297. דיין סומא בשתי עיניו. הרב יעקב משקלוב. **קהילת יעקב**, סי' קטו, עמ' שצב-שצד. כשר לגמר דין היות ויש מכשירים אותו אפילו לתחילת דין.
298. הרב הראשי בקהיר שהוא סומא בשתי עיניו. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"א, חו"מ, סי' א, עמ' תקנה. אינו פסול לדון, ומכיון שנתקבל כשהיה פיקח לא מסלקים אותו.
299. עדות וזיהוי של עיוור צבעים. שלומי רייסקין. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 145-149. בשדה המחקר אין התיחסות מספקת לבעיה זו.
300. טען הלוח שאין לו לפרוע, ומתברר שמוציא סכום גדול כל חודש לרפואת בן משפחתו. הרב זמיר כהן. **נזר כהן**, ח"ב, סי' לט, עמ' רפט-רצא. כשאינו מסלק תחילה את ההלואה אינו נוהג כראוי, ואין המלוה עובר על לא תהיה לו כנושה.
301. רופא שריפא את מושל מצרים, ובתמורה קיבל זכיון. הרב משה מטרנאי. **שו"ת המבי"ט**, ח"ב, סי' קסט, עמ' רלז-רלט. יש לו חזקה כל זמן חיי המושל, ואין אחר יכול להוציאו מידו.
302. מבט תורני על מאבק הנכים. הרב עזריאל אריאל. **אמונת עתיד**, 120, תשע"ח, 110-119. למדינה אחריות לסייע להם, אבל זה צריך לבוא מתוך אחוה ואחריות האדם לסביבתו.
303. הוצאות עבור הצלת נפשות מדומה. הרב מנחם מנדל פומרנץ. **מכתלי בית הדין**, ח"א, סי' כו, עמ' קסג-קסח. ראה אדם שהתמוטט ברחוב ומשהזמין לו אמבולנס התברר שלא היה צורך להביאו לבית חולים, חייב לשלם עבור האמבולנס, ויוכל לתבוע זאת מהמטופל.
304. שותף שטוען שבגלל מחלתו אמר אומדן נמוך לשיווי הסחורה שהיתה בספינה שנשבתה. הרב משה מטרנאי. **שו"ת המבי"ט**, ח"א, סי' קנד, עמ' רמז-רמח. נאמן בטענתו גם בלי מיגו, כי סמך על שותפו שידייק.
305. כתב צוואה ונפטר כעבור כמה ימים. הרב משה גלנטי. **שו"ת מהר"ם גאלנטי**, סי' יג, עמ' כ-כב. הצוואה שכתב בעודו בריא לא נעשתה כדין תורה, ובנותיו יירשו את נכסיו.
306. כתב צוואה והלך בשוק כשמונה ימים, וחזר ונפל למשכב ומת. הרב משה מטרנאי. **שו"ת המבי"ט**, ח"ג, סי' פג, עמ' קב. בירור אם נפטר מחמת המחלה הראשונה או השניה.
307. קנה שפחה והתברר שיש לה נפישות איברים. הרב משה מטרנאי. **שו"ת המבי"ט**, ח"א, סי' רמח, עמ' שעט-שפ. זהו מקח טעות.
308. חבר בארגון הצלה נסע במהירות להציל ופגע ברכב אחר. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **שו"ת משיב נבוני**, ח"ה, סי' סד, עמ' רלז-רמא. תקנת חז"ל שפטור מתשלומין.

309. גיל מינימלי לתחילת עבודה בראי החוק וההלכה. פרופ' יהודה לרמן ואהוביה גורן. **אסיא**, קט-קי, תשע"ח, 117-103.
- מצורף נספח: השוואה בין דתית.
310. פתיחת מרפאה בבנין מגורים. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, 484-486.
- מותר לרופא לפתוח מרפאה בביתו כשיש בו מקום לקבלת קהל, ולא יצטרכו להמתין בחדר המדרגות.
311. קליניקה רפואית בבית משותף. הרב רצון ערוסי. **אמונת עתיד**, 117, תשע"ח, 61-53.
- אין להתיר פתיחת מרפאה בבית משותף, ורק לתשב"ר התיור.
312. אחריות רופא לנזקי טיפול. הרב דוד ברוך לאו. **משכיל לדוד**, ח"ב, ס' ח, עמ' צו-קיא.
- הרחבת מה שכתב בח"א, ס' נג, עמ' תרצה-תשי.
313. חיוב תשלום על אי הגעה לתור שנקבע מראש. הרב מנחם מנדל פומרנץ. **מכחלי בית הדין**, ח"א, ס' לה, עמ' ריח-רכא.
- מטופל שלא הופיע לתור אצל הרופא חייב לשלם לו, בניכוי מה שהיה הרופא מסכים לשבת בטל בלי לטפל.
314. ירושה טכנולוגית: זכויות הירושה של מי שהורתו החלה אחרי מות המוריש. ד"ר מיכאל ויגודה. **אסיא**, קז-קח, תשע"ח, 101-83.
- ירושת מי שנולד מזרע מוקפא של הנפטר. נספחים: זכויות הירושה של עובר; הצעת חוק משפחות חיילים שנספו במערכה: שימוש בזרע חייל שנספה. הרב אברהם סתו: הקמת שם מזרעו של מת, עמדת ההלכה בסוגית חוק ההמשכיות, 110-102. הערות על ספר רפואה מציאות והלכה. יצחק יהודה רוזן. 193-190.
- עוד על מי שנימול טרם זמנו לשיטת הגאונים. הרב אברהם דורי. 196-194. עוד על מעמדן של ביציות מופרות. הרב יואל קטן. 198-196.
315. ר"מ בשיבה שהחרים סיגריות לתלמיד מעשן. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"ה, ס' רז, עמ' תקנא-תקנב.
- מותר לו לאבד את הסיגריות, אבל עדיף שיוכיח את התלמיד בנחת ובלשון רכה.
316. דיאטה על פי ההלכה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, 501-502.
- מותר לאשה להרעיב את עצמה כדי לרזות או למטרות יופי, ואין בכך איסור של חובל בגופו.
317. גידול כלבים בימינו בראי ההלכה. צבי רייזמן. **מוריה**, תכד-תכו, תשע"ח, שמז-שס.
- כולל תשובת הרב שבתי א' רפפורט על עמדת הרב משה פיינשטיין.
318. חיוב ממוני בגין נשיכת כלב בזמן הזה. הרב אריאל בראלי. **אמונת עתיד**, 120, תשע"ח, 109-106.
- אין דנים היום דיני קנסות, אבל אפשר לחייב כדי ליצור הרתעה לצאת ידי שמים, או מצד החוק המחייב.
319. באיסור הפלה. הרב יצחק רייטפורט. **תשובות בדבר המלך**, ח"ב, ס' נ, עמ' רנז-רסג.
- להפיל בן של איסור, החות יאיר אוסר ובשאלת יעבץ מתיר.
320. הפלה למעוברת העומדת להינשא. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ו, ס' יב, 83-80.

- כשזינתה ורוצה לגדל את הולד, אין להמליץ לה על הפלה גם בתוך ארבעים יום-הפסקת הנקה לצורך לידה. סי' יג, 84-86.
321. דחית נפש מפני עובר. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' סז, עמ' רנ-רנד.
- הסובלת מהמחלה הידועה אינה חייבת לטפל להאריך חיי שעה, או כשהטיפול יביא להפלת העובר. -בסי' סח עמ' רנד-רנט פסק שאין צריך להסכים לניתוח כדי להוליד בן שיחיה חיי צער וימות כעבור זמן קצר.
322. הפלת עובר מסיבת חולי. הרב זמיר כהן. **נזר כהן**, ח"ב, סי' מ, עמ' רצא-שח. פרטי ההלכות של האיסור להפיל, ומתי ואיך מותר במקום סכנה וחולי בהוראת חכם.
323. הצלת עובר שאינו בריא. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ו, סי' סט, עמ' רמט-רנד.
- קשה לחייב את האם לעשות ניתוח קיסרי, כדי להציל עובר בן חמישה חודשים שהרופאים אומרים שלא יחיה רק זמן קצר בחולי גדול וחסור איברים.
324. איבוד עוברים פגומים שבמבחנות. הרב זמיר כהן. **נזר כהן**, ח"ב, סי' לה, עמ' רסט-רעא. ביציות שהופרו בזרע הבעל יכולים לזרוק ולאבד כשמתגלה הפגם שבהם, ועדיף להשאירם עד שיפסק גידולם ויאבדו מאליהם.
325. יהודי שנשא גויה ונהרג בתאונת דרכים, רוצים בני משפחתו שתפיל את העובר והם ישלמו לרופא. הרב חנן קבלן. **לב נבון**, ח"א, אה"ע, סי' יג, עמ' רצ-ש. יש להתיר כשרופא גוי יעשה את ההפלה בלי השתתפות הישראלי.
326. סירוס בעלי חיים לצורך פיטום. פרופ' זהר עמר. **המעין**, ניסן תשע"ח, 60-66. עמדת ההלכה היהודית, תפוצת ההיתר, המציאות כיום.
327. עובר שלפי דעת הרופאים אין לו חיות. הרב אברהם יואל דויטש. קובץ **עץ חיים**, כז, תשע"ז, קעה-קפד.
- עובר בלי גולגולת אבל מוחו שלם אין להפילו כשיש אפשרות שיחיה יותר משלושים ואחד יום, אלא אם יש חשש לבריאות האשה. הרב מרדכי גרוס צירף את הסכמתו.
328. מעמדו של הבעל בהפלת העובר. דב פרימר. **הלכה ומשפט**, תשע"ח, 559-591. סקירת הנושא במשפט העברי והשקתו למשפט הישראלי.
329. הפלה בחודש השביעי כשלדעת הרופאים אין לעובר חיות. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ח, סי' קי-קיב, עמ' תקכב-תקלד.
- פוסקים רבים אוסרים גם על ידי גרמא, אבל כשיש חשש לבריאותה הנפשית של המעוברת אפשר בגרמא ולא בידים.